№ 34 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 17 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 17 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 34

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները առնեն 5 կոպ.
Թղթակցութ. գրեցէք ին խմբագրութեան.
Մեր հասցէն՝ Տիֆլիս, редакция „Мшакъ" Сергиевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԱՅ 1911 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը 9 ր., 9 ամսվանը 8 ր., 8 ամսվանը 7 ր., 7 և 6 ամսվանը 6 ր., 5 ամսվանը 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր., 1 ամսվանը 80 կ. և 20 կ. առանց ...

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Армянская ... TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՎԱՐԻ 19-ԻՆ
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՆԵՐՈՒՄ

Օգուտ Ջրի եւ Էժանագին Ճաշարանների եւ Թէյարանների Ընկերութեան
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կը կայանայ

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ-ԱԼԼԵԳՐԻ, ՊՏԻ-ՇՎՕ, ՊՈՍՏ, ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԿՕՆՖԵՏՏԻ

ՊԱՐԵՐ

Միջարարներում, պարերի ժամանակ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ-ՄԻՆԻԱՏԻՒՆԵՐ
ԵՐԳԵՐՈՎ և ՊԱՐԵՐՈՎ

1) Գնչուների խումբ, 2) Երգը, 3) Ծղրիդ, 4) Դրչակը Հաւաքումն.

ԱՊՈՖԷՕԶ „ՓԵՏՐՎԱՐԻ 19-Ը"

Ա. Մայկովի ոտանաւորներից կարդասանէ Ա. Ս. Լարսկին.
ՍԿԻԶԲԸ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9½-ԻՆ

Պարողները հագած պիտի ունենան՝ զինուորականները սովորական հագուստ, քաղաքացիները անպայման ֆրակ կամ սիւրտուկ.

Տոմսակի գինը 2 ր. 20 կ.

Ուսանողները՝ համազգեստով՝ մուտքի համար վճարում են 1 ր. 10 կ.: Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ Րիվիէրի խանութում և Լոտի կոնդիտերսկում, իսկ երեկոյթի օրը՝ մուտքի մօտ.

(Կ.Հ.Զ.) առ. 145. 3—2

Adresse Télégraphique SANITAS

Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ՆՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏՐԻ
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱՔՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

ՎԱՃԱՌՔԻ ԵՆ ՀԱՆՎԱԾ
Ընկերութ. հետեւեալ պատրաստուածքները.

«ԿՕՍՄՕԼԻՆ», մրջոց կաշին կակղացնելու.	ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՇՊԱՐ
«ՍՕՍԻ ՋՈՒՐ», սենեակ. օդը թարմացնելու.	ԲՐՆՁԷ ՇՊԱՐ
ԱՏԱՄՆԱՓՈՇԻ	ԲՕՐՕՎԱԶԵԼԻՆ

163. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Այսօր, հինգշաբթի, փետրվարի 17-ին
տեղի կունենայ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեկոյթին կը նուագէ մանդոլինիստների խումբը: Տեղի կունենայ լոտոյախաղ:

Հիւրերը՝ համաձայն ընդհանուր հիմունքների՝ մուտքի համար վճարում են 50-ական կոպ.:

ԱԶԴ.—Վաղը, ուրբաթ, փետրվարի 18-ին, Ընտանեկան Երեկոյթ—բենեֆիս Ա. Արմէնեանի:

161. 1—1

ՆԵՐԿ. 39.

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, փետրվարի 17-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

ՎԱՐՇԱՒԱՆԴԵՑ ՏՕՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

ԿԸ ՏԱՅ

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ

Պատմական դրամա 4 արար. և 6 պատկերով Գ. Զալքարեի.

Մասնակցում են. տ. տ. Արմէն, Ալեքս, ... Ալլահվերդեան, Զարիֆեան, Լաքա, Ղազարեան, Միրզոյեան, Ցարուխեան, Շահխաթունի և ուրիշներ.

Գլխ. ռեժիսոր՝ Ա. Արմէնեան

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին է. ◆ Տեղերի գները սովորական են.

Վարչութեան հերթապահ անդամներ (Տ. Յովհաննիսեան (Վ. Մամուլեան

առ. (ա.օ.) 158. 2—2

ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ժողովրդական մանկավարժների վերջին ընդհանուր ժողովի մէջ անդամներից մինը արտայայտեց այն կարծիքը, թէ որքան էլ ներկայումս ահագին ինտելիգենցիա կայ գործող մեր մէջ, բայց նրա գործունէութիւնը այնուամենայնիւ չէ անդրադառնում բուն ժողովրդի, ժողովրդական մասսաների վրա, և ժողովուրդը մնում է անմասն ու անհաղորդակից ինտելիգենցիայի գործունէութիւնից:

Չէ կարելի չընդունել, որ այդ կարծիքի մէջ որոշ ճշմարտութիւն կայ:

Բոլոր գլխաւոր քաղաքներում կան բազմաթիւ ինտելիգենտ ույժեր, որոնք կարդում են դասախօսութիւններ, ռեֆերատներ, կազմակերպում են երեկոյթներ, բայց այդ ամենից շատ քիչ է օգտվում բուն ժողովուրդը, ժողովրդական մասսան:

Թիֆլիսի Ժողովրդական Տան մէջ տրվում են հանրամատչելի ներկայացումներ, էժանացված գներով, բայց այդ ներկայացումներից օգտվում են դարձեալ ինտելիգենտ դասակարգերը, և բուն ժողովուրդը հեռու է մնում:

Եթէ այդպէս է գլխաւոր կենտրոններում, ուրեմն որքան առաւել գաւառներում ժողովրդական մասսաները զրկված են ինտելիգենտ ույժերի գործունէութիւնից: Ինտելիգենցիան շատ քիչ է շփվում բուն ժողովրդի հետ: Դասախօսութիւններ, ռեֆերատներ ոչ միայն գիւղերում, այլ նոյնիսկ աւաններում և գաւառական քաղաքներում չը կան. ներկայացումներից նոյնպէս շատ քիչ է օգտվում ժողովուրդը գաւառներում:

Այդ երեւոյթի գլխաւոր պատճառն այն է, որ ինտելիգենցիան—բժիշկներ, փաստաբաններ, տեխնիկներ և այլ մասնագէտներ—կենտրոնացած են գրեթէ բացառապէս կենտրոններում և մեծ քաղաքներում: Գաւառում և մանաւանդ գիւղերում միակ մատչելի ինտելիգենտ ույժը ժողովրդի համար՝ ուսուցիչն է:

Դժբաղդաբար՝ հայ ուսուցիչը չունի այն պատրաստականութիւնը, որ կարողանայ միշտ իր կոչման բարձրութեան վրա կանգնած մնալ և հանդիսանալ գիւղում և գաւառում այն ինտելիգենտ ույժը, որից ժողովուրդը կարողանայ օգտվել:

Եւ քանի որ շատ քիչ յոյս կայ, որ հայ ինտելիգենցիան իր գործունէութեան ասպարէզ ընտրէ գաւառները և գիւղերը, ... բժիշկներ, փաստաբաններ, տեխնիկներ և այլ մասնագէտներ շարունակեն փոյթ տալ գիւղից և գաւառից կամ երեւան այնտեղ շատ չնչին քանակութեամբ, ապա այնքան ժամանակ մենք պէտք է աշխատենք ստեղծել հայ ուսուցչից, ծխական ուսուցչից այն ինտելիգենտ ույժը, որ անհրաժեշտ է ժողովրդի համար, կամ ստեղծենք գաւառներում, գիւղերում կուլտուրական այնպիսի հաստատութիւններ, օրինակ՝ գիւղատնտեսական դպրոցներ, փորձնական դաշտեր, հիւանդանոցներ, բուժարաններ, որոնք կարողանան գրաւել ինտելիգենտ ույժեր:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

15 փետրվարի

Պետերբուրգ. — Հարցապնդումների մասնաժողովը աջակողմեանների, նացիօնալիստների և մի քանի հոկտեմբերեանների ձայների առաւելութեամբ ընդդէմ օպպօզիցիայի և մնացած հոկտեմբերեանների եօթ ձայների մերժեց հետեւեալ հարցապնդումները. 1) մինիստրների խորհրդի 1910 թ. դեկտ. 10-ի և 1911 թ. յունվ. 11-ի կարգադրութիւնների առիթով բարձր կրթական հաստատութիւնների յանցաւոր ուսանողներին արձակելու մասին և բարձր կրթական հաստատութիւններում ժամանակաւորապէս հասարակական և մասնաւոր ուսանողական ժողովներ թոյլ չը տալու մասին, 2) բարձր կրթական հաստատութիւնների դէպքերի առիթով, որոնք արդասիք են մինիստրների խորհրդի յունվարեան հրահանգագրի և 3) այն առիթով, որ մինիստրների խորհուրդը խախտեց 1905 թ. օգոստոսի 27-ի կանոնները և 1907 թ. յուլ. 11-ի Բարձրագոյն հրամանը, որպիսի խախտումը առաջ բերեց անցանկալի հետեւանքներ: Տեղեկաբեր Պետական Դումայում ընտրվեց կոմս Բոբրինսկի 2-րդ:

—

Պետերբուրգ.—Փակվեց միացեալ ազնուականական ընկերութիւնների եօթերորդ համագումարը: Հրէական հարցի նկատմամբ բանաձեւ ընդունվեց այն մտքով, որ անպայման արգելվում է հրէաներին մտնել պետական և զինուորական ծառայութեան, միանգամայն զատել ռուսական և հրէական ուսանող երիտասարդութեան, պահել հրէական մշտական բնակավայրը և հրէաների համար հրատարակված բոլոր սահմանափակիչ որոշումները:

Պարիզ.—Ֆալիէրը հրաւիրեց սենատոր Մոնիսին:

Ալժիրի նահանգապետը հրաժարական տուեց: Պատճառն այն է, որ նա չէ կարող միանալ քաղաքականութեան նոր ուղղութեան:

Գերմանական մամուլի յարձակումները արտասահմանեան լեգիօնի վրա բողոք են յարուցանում բոլոր լրագիրների կողմից, որոնք այդ յարձակումները համարում են միջամտութիւն Ֆրանսիայի զինուորական գործերին:

—

Բերլին. — Զինուորական մինիստրութեան բիւջէի քննութեան ժամանակ ռէյխստագում շօշափվեց հրէաներից օֆիցերներ ընդունելու հարցը: Բոլոր կուսակցութիւնների հռետորները, բացի աջակողմեան կուսակցութիւնից, խօսեցին յօգուտ: Զինուորական մինիստրը յայտնեց, որ հրէաներից օֆիցերներ չընդունելու պատճառը արմատացած է զօրքի հակահրէական տենդենցների մէջ, որոնց նա դատապարտում է, սակայն օֆիցերների ընտրութիւնը կատարվում է ազատ ըստ օֆիցերական կորպուսների, իսկ օֆիցերների այդ իրաւունքը հանդիսանում է Գերմանիայի լիբէրալ հաստատութիւնների և զօրքի ամենաամուր հիմունքներից մինը: Իսկ եթէ օֆիցերները զբանում վարվեն սահմանադրութեան հակառակ, այն ժամանակ կայսրը չի յապաղի միջոցներ ձեռք առնել: «Մենք ունենք միայն գերմանացի զինուորներ, և ոչ թէ կաթոլիկ, բողոքական կամ հրէայ»:

—

Բերլին.—Ազատ պահպանողականները լանդտագին առաջարկութիւն արին մտցնելու Պրուսիայի մի քանի բարձր կրթական հաստատութիւններում ռուսաց լեզուի ոչ պարտաւորական ուսուցում անգլիերէնի փոխարէն:

—

Բուդապեշտ.—Աւստրիական պատգամաւորութիւն: Օբերլէյդները գերմանական ազգային միութեան անունից յայտնեց, որ բօսնիական սահմանադրութիւնը մեծ վնաս հասցրեց գերմանիզմին Բօսնիայում, որովհետեւ բօսնիական սէյմը բիւջէից հանեց գերմանական դպրոցներին տրվող նպաստները. գերմանական կուսակցութիւնները պահանջում են պահել «status quo»-ն և բողոքում են Ունգարիայի ոտնձգութիւնների դէմ:

Շօշափելով Ռուսաստանի և Աւստրո-Ունգարիայի յարաբերութիւնները, հռետորը ասում է, որ Բալկանեան թերակղզու մեծ մասը ընկած է աւստրո-ունգարական շահերի շրջանում: Երկար բարեկամական յարաբերութիւնները չափազանց ցանկալի են ճգնաժամերից խուսափելու համար: Կրամարժը մատնանշում է, որ չեխերը և գերմանացիները միատեսակ շահագրգռված են սլաւօնական հարցի լուծման մէջ, բայց առաջ նրանք պէտք է համաձայնութեան գան:

Ծովային բիւջէն ընդունվեց:

—

(Լրագիրներից)

Վլադիվօստոկ.—Ծայրերկրային մամուլը և հասարակութիւնը արդարացնում են Ռուսաստանի քայլերը ընդդէմ Չինաստանի, որովհետեւ Պէկինը, որ դիպլօմատիական ինտրիգաների մի վայր է, բացարձակ խախտում է գոյութիւն ունեցող պայմանները. խունխուզների գործունէութիւնը շարունակ աճում է, ամենուրեք Չինաստանում և Մանջուրիայում կատարվում է ուժեղ հակա-ռուսական ագիտացիա, ազգաբնակութիւնը թշնամաբար է տրամադրված, կրկնապատկվում են սահմանային ընդհարումները, գաւառները կօնտրաբանդ կերպով զէնքեր են փոխադրվում և գաղտնի ճանապարհով բաժանվում են չին ազգաբնակութեան. երեւան են հանված յարձակումներ ռուսական առեւտրական կարաւանների վրա: Ընդհանուրի համոզմունքն այն է, որ Չինաստանը բաւարարութիւն կը տայ ռուսական պահանջներին (որը և եղաւ):

Ռուսական Հեռաւոր Արեւելքը պահանջում է լուրջ ուշադրութիւն, խոշոր վերակազմութիւն, փութանակի ամրութիւններ:

—

Վիէննա.—Տեղիս մամուլը նորից առաջ է մղում Աւստրիայի համար անտանելի բալկանեան ֆեդերացիայի ուրուականը: Աթէնքից տեղիս լրագիրներին հաղորդում են, թէ իբր սերբիական և յունական կառավարութիւնների միջև լիակատար համաձայնութիւն է կապվել բալկանեան բոլոր հարցերի վերաբերութեամբ: Աթէնքի ռուսաց դեսպանը յաճախակի խորհրդակցել է արտաքին գործերի մինիստրի հետ, իսկ յետոյ՝ սերբիական և բուլգարական դեսպանների հետ: Բալկանեան ֆեդերացիա կազմելը շատերը համարում են մօտիկ ապագայի գործ:

—

Բերլին.—Կապիտան կոմս Պֆէյլ յանձնված էր օֆիցերական դատարանին զանազան գործերի համար, ի միջի այլոց ինքնասպանութեան փորձ կատարելու համար: Դատարանը գտաւ, որ, փորձելով անձնասպանութիւն, Պֆէյլ խախտեց զինուորի երդումը: Այդ տեսակ կարծիքի առիթով, Թագաւորի հրամանագրի մէջ ասված է, որ ինքնասպանութեան փորձի համար ամեն մինը պատասխանատու է Աստուծոյ և իր խղճի դատաստանի առաջ և ոչ մի դէպքում չէ կարող դատվել պատուի դատարանով: Այստեղ, ասվում է ապա հրամանագրում, ոչ մի խօսք չէ կարող լինել զինուորական երդումը խախտելու մասին:

—

Պարիզ. — «Comedie Française»-ում Անրի Բերնշտէյնի «Après moi»-ի ներկայացմանը անտիսեմիտ ուսանողները սարքեցին հսկայական սկանդալ: Թէև ցուցարարներից շատերը կալանաւորվեցին, աղմուկը շարունակվեց մինչև ներկայացման վերջը: Պիէսի հեղինակի եղբայրը ապտակեց մի ցուցարարի և դրա համար ենթարկվեց վիրաւորվածի ընկերների յարձակման:

—

Հռոմ. — Հասարակական կարծիքի ճնշման տակ և արմատական մամուլի եռանդուն արշաւանքի շնորհիւ նէապոլիտանական կամօրրիստների սենսացիօն գործի քննութիւնը վերջնականապէս նշանակվեց մարտի 11-ին: Մամուլը այն կարծիքն էր յայտնում, թէ այդ գործի քննութեան յետաձգումը պէտք է կապել բարձր ազդեցիկ շրջանների այն երկիւղի հետ, որ մի գուցէ գլխաւոր մեղադրեալները դատավարութեան ժամանակ մեծ մերկացումներ անեն կառավարութեան գաղտնի գործունէութեան մասին:

—

Պարիզ.—Պատգամաւոր Անրիօ Բրիսոնը (արմատական-սօցիալիստ) պալատին ներկայացրեց օրէնքի մի նախագիծ, որի համաձայն նոր սպառազինման ծրագրի ծախքերը ծածկելու համար իբրև աղբիւրներ ծառայելու են լրացուցիչ տուրքեր ամրոցներից, որսի համար յատկացված հողերից, բորսային գործառնութիւններից, նաև ժառանգութիւնից:

—

Պարիզ.—Ֆալիէրը մայիսին մեկնում է Հօլլանդիա՝ Թագուհի Վիլհէլմինային այցելելու համար:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

15 փետրվարի

Կ. Պօլիս.—Պատգամաւոր Իզմայիլ Հակկը նշանակվեց ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր: Ասիական ափին այրվեց Կուզգունջուկ գիւղը՝ Սկիւտարի մի մասը:

Ինչպէս իմացանք, վարչութիւնը դիմել է Երևանի հայ բժիշկներին, որ մեծ պասի ընթացքում ամեն կիրակի հերթով դասախօսեն առողջապահութեան մասին. բայց որքան տեղեկացանք՝ թէ Երևանի և թէ տեղական հայ բժիշկներից ոչ ոք դեռ համաձայնութիւն չէ տուել խօսելու։

Մի բան, որ աչքի էր ընկնում, այդ՝ կանանց բացակայութիւնն էր. այդ էլ բացատրւում է նրանով, որ երևի նիւթը իրանց անհամապատասխան լինելն էր առիթ, որ չէին եկել։ Վ. Ք. Աղաղաղեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ «Մշակի» հետևեալ համարը Վարդանանց տօնի պատճառով լոյս կը տեսնէ շաբաթ, փետրվարի 19-ին։

◆ Մինչև այժմ կոմսուհի Ե. Ա. Վօրօնցօվա-Դաշկօվայի նախագահութեամբ գործող մասնաժողովը յօգուտ Թուրքեստանի երկրաշարժից վնասվածների ստացել է զանազան նուիրաբերութիւններ 14,209 ր. 84 կոպէկ։

◆ Վաղը նշանակված է խորհրդակցութիւն ժանտախտի և խոլերայի դէմ ձեռնարկութիւններ որոշելու համար։

◆ Երկուշաբթի, փետր. 14-ին տեղի ունեցաւ նահանգապետի հաստատած առանձին մասնաժողովի նիստը՝ ֆաբրիկաներ բանալու թոյլտուութեան կարգը մշակելու համար։ Մասնաժողովը այն կարծիքը յայտնեց, թէ ֆաբրիկաներ բանալու թոյլտուութիւնը պէտք է տայ նահանգական վարչութեան շինարարական բաժինը համաձայնելով վաղօրօք քաղ. վարչութեան հետ։ Ֆաբրիկայի կառուցման շրջանում հսկողութիւնը պատկանում է շինարարական բաժանմունքին, իսկ կառուցումը աւարտվելուց յետոյ հսկողութիւնը յանձնվում է ֆաբրիկային տեսչութեան։

◆ Քաղաքագլխին փոխարինող Կօկչաեվը առնելով նահանգապետի թուղթը վարչութեան անդամ Ժուրաւլիի ընտրութիւնը բեկելու մասին, անմիջապէս նահանգապետին տեղեկութիւն ուղարկեց փաստաթղթերով, որ Ժուրաւլին Թիֆլիսում խնամակալ է իշխանուհի Տումանովայի կալքի վրա, հետևապէս ունենալով ստացուածքային ցենզ, կարող է մնալ պաշտօնում։

◆ Անդրկովկասեան վիճակագրական կոմիտէտի պաշտօնեայ Դ. Պագիրեվը միջնորդել է տալ պահեստի ժամանակային միջոցներից կամ մի այլ աղբիւրից 1,692 ր. Երևանի նահանգի հինգ գաւառների ամարանոցների մասին տեղեկութիւններ հրատարակելու համար (բացի Երևանի և Նոր-Բայազէտի գաւառներից, որոնց վերաբերութեամբ կան արդէն այդ տեղեկութիւնները), նաև Ախալքալաքի, Բօրչալուի, Թիֆլիսի և Բագուի գաւառների նկատմամբ։

◆ Մեկնեց Պետերբուրգ հակաժանտախտային ու հակախոլերային ձեռնարկութիւններին մասնակցելու համար բժշկական մասի կառավարիչ Ֆեննէրը։

◆ Թոյլատրված է Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստիտուտի և կանանց բարձր դասընթացքների ունկնդրուհիներին, որոնք աւարտել են Կովկասի միջնակարգ դըպրոցները, վաղը Թիֆլիսի կրուժօկի դահլիճներում կազմել պարերեկոյթ։

◆ Ելեկտրաքարշի վերատեսչի օգնական Գիսսի կեանքը բելգիական մի ապահովագրական ընկերութեան մէջ ապահովագրված էր 50,000 ֆրանկով, որպիսի գումարը այժմ կանցնի հանգուցեալի կնոջը։

◆ Էջմիածնի վանքի վերաշինութեան մասնաժողովը մինչև օրս, ի պատասխանի իր յայտարարութեան, ստացել է 4 նախագիծ։

◆ Թիֆլիսի դատաստանական պալատը հաստատեց նահանգական դատարանի վճիռը այն դատապարտվածների վերաբերմամբ, որոնք մահափորձ կատարեցին քաղաքային վարչութեան գործավար Սահաթսազեանի կեանքի դէմ, սրա կնոջ Նինայի դրդմամբ։

◆ Հավլաբարի հասարակական կլուբի աւագների խորհուրդը Թուրքեստանի երկրաշարժից վնասվածների օգտին նուիրեց 30 րուբլի և որոշեց մօտիկ ապագայում ներկայացում կազմել այդ նպատակով։

◆ Այսօր, Վարդանանց տօնի առիթով հայ դերասանական խումբը Արտիստական թատրոնում կը տայ իր վերջին հրաժեշտի ներկայացումը։ Կը խաղացվի Գ. Զուբարի «Սանդուխտ կոյս» 4 գ. դրաման։

◆ Այսօր դերասան Մուրօմցեվը Ժողովրդական Տանը հանդէս կը գայ «Բին» ողբերգութեան մէջ։

◆ «Մշակի» յետագայ համարներից մէկում կը տպվի մեր աշխատակիցներից մէկի մի երգիծաբանական ֆէլիէտօնը «Ժըման ֆու» վերնագրով այն անարգական Je m' en fous խօսքի առիթով, որ հայ գրող Շիրվանզադէն ուղղեց հայ ինտելիգենտներին հասցէին «Հօրիզօնի» մէջ։

ԼՈՒՐԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ

◆ Տիրայր վարդապետը, որ հանգուցեալ Կաթողիկոսի հաւանութեամբ Պարիզից հրաւիրված էր հոգևոր ճեմարանի տեսչութեան համար, այժմ նշանակվում է Բեսսարաբիայի կօնսիստօրիայի անդամ։

◆ Փոխարքան հնարաւոր չէ գտել Աշոտ եպիսկոպոսին Կարսի և Սիօն վարդապետին Տաթևի փոխանորդական պաշտօնում հաստատելու։ Բացի Գանձակի և Ալէքսանդրօպօլի փոխանորդութիւններից, մնացածները ներկայումս թափուր են։

◆ Բագուի եկեղեցիների գործակալ Զաւէն վարդապետը Գանձակի նահանգապետի համաձայնութեամբ հաստատված է Շուշու կօնսիստօրիայի անդամի պաշտօնում։

◆ Նոր-Նախիջևանի փոխանորդ Մուշէ վարդապետը նոյն պաշտօնով փոխադրվում է Հին-Նախիջևան։ Սպասվում է քաղաքական իշխանութեան համաձայնութիւնը։

◆ Ծերունի միաբաններից մի քանիսը՝ Շիրակունի արքեպիսկոպոս, Ղևոնդ եպիսկոպոս, Ուշանի վարդապետ հիւանդ են, ոմանց ասելով անյուսալի։ Այսպիսով միաբանների թիւը օր աւուր կրճատվում է։

◆ Սինօդական հայրերի շրջանում մեծ դայրոյթ է առաջ բերել Մեսրոպ եպիսկոպոսի վարմունքը, որը Թիֆլիսից գրաւոր կերպով հաղորդած է եղել թէ՝ սինօդի միջնորդութիւնը՝ կաթողիկոսական ընտրութիւնը սեպտեմբերի 1-ին նշանակելու մասին, կը յարգվի։ Մինչդեռ միջնորդութիւնը մերժված է։

◆ Ճեմարանի Գ. լսարանի ուսանողներն արդէն ազատ են պարապմունքներից, մանկավարժական ժողովի որոշմամբ։ Ժողովն իր այս որոշումը հիմնաւորում է նրանով, որ ուսանողներին հնարաւորութիւն տրվի աւարտական շարադրութիւնները ժամանակին հասցնելու։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Դրամա 5 արարուածով, հեղ. Մամիկոն Գէորգեանի

Այն շրջանը, որից իր դրամայի համար սիւժէտ է ընտրել յարգելի հեղինակը, այն է՝ հայոց թագաւոր Արշակ Բ.-ի շրջանը, ներկայացնում է պատմական մեծ հետաքրքրութիւն, ուստի և շատերն են փորձել նկարագրել այդ շրջանը։ Դեռ անցեալ դարի 40-ական թւականներին մի ռուս՝ Զուեվ անունով՝ գրել է «Փառանձեմ» դրաման։ Ապա Խորէն Նար-բէյը գրել է «Արշակ Բ.»։ Որքան մեզ յայտնի է, «Փառանձեմ» անունով մօտ 7—8 պիէսներ գրվել են մինչև այսօր զանազան անձերից, բայց ժամանակի ցենզուրական պայմանների պատճառով լոյս չեն տեսել։

Եւ ահա պ. Մ. Գէորգեանը փորձ է արել մի նոր «Փառանձեմ» գրելու, իբրև պատմական դրամա։

Որպէսզի կարելի լինի իմանալ, թէ որ աստիճան աջողվել է երիտասարդ հեղինակին իր գործի մէջ, պէտք է մի քիչ ծանօթանալ այն նիւթերի հետ, որ տալիս է հայոց պատմութիւնը և որից կարելի էր կերտել, յօրինել պատմական դրամա, մի գործ, պէտք է խոստովանել, չափազանց պատասխանատու և դժուարայաղթ, բայց որից կարելի է յաղթական դուրս գալ, եթէ հեղինակը օժտված է տաղանդով և խորաղնին կերպով ուսումնասիրել է պատմութիւնը։

Այդ տրագիական և արկածալից էպօխը, որ ներկայացնում է Արշակ Բ.-ի թագաւորութիւնը և նրա էպօպէան Փառանձեմի հետ, գլխաւորապէս նկարագրված են հայոց երկու պատմաբանների ձեռքով՝ Մովսէս Խորենացու և Փաւստոս Բիւզանդացու։

Խորենացին իր պատմութեան երրորդ գրքի մէջ այսպէս է պատմում.

Պարսից թագաւոր Շապուհը խաբէութեամբ կանչելով իր արքունիքը հայոց Տիրան թագաւորին՝ կուրացրեց նրան և նրա տեղ հայոց թագաւոր կարգեց նրա որդի Արշակին, որի ժամանակ հայոց կաթողիկոսն էր Ներսէս Մեծը։ Արշակի եղբայր Տրդատը պատանդ էր Բիւզանդիայի Վալենտիանոս կայսրի մօտ. սա, բարկանալով Արշակի վրա, հրամայում է սպանել Տրդատին, որ թողել էր Հայաստանում մի մանուկ՝ Գնել անունով։ Ապա կայսրը մեծ զօրք է ուղարկում Հայաստանը նուաճելու, և Արշակ, զարհուրած, ուղարկում է Ներսէս կաթողիկոսին յունաց զօրքի հրամանատար Թէոդոսի մօտ՝ միջնորդելու և հաշտութիւն կայացնելու։ Ներսէսին աջողվում է իջեցնել կայսրի բարկութիւնը և հաշտութիւն կնքել և կայսրի տոհմից մի կոյս ևս, Ոլիմպիադա անունով՝ բերում է Արշակի համար կնութեան։ Արշակը ամուսնանում է Ոլիմպիադայի հետ, իսկ Գնել պատանին մեծանալով ամուսնանում է Սիւնեաց Անդովկ իշխանի գեղանի Փառանձեմ աղջկայ հետ։ Արշակի մի ուրիշ եղբօրորդին՝ Տիրիթ տեսնելով իր հօրս Փառանձեմին՝ սաստիկ սիրահարվում է նրա վրա և, մտքում դնելով տիրանալ Փառանձեմին, քսութեամբ գրգռում է Արշակին Գնելի դէմ, գրպարտելով թէ սա որոշել է սպանել նրան և թագաւորել նրա տեղ։ Այս քսութեան հաւատալով Արշակը խաբէութեամբ հրաւիրում է Գնելին իր մօտ և հրամայում է որսի ժամանակ սպանել նրան, իբրև թէ պատահմամբ, ապա Արշակ մեծ սուգ է բռնում, չքմեղ ձևանալով և մի քիչ յետոյ ևս ամուսնանում է Փառանձեմի հետ։ Փառանձեմ, որպէսզի միայնակ լինի թագուհի, թունաւորել է տալիս Ոլիմպիադային մի քահանայի ձեռքով, որ թոյն է խառնում հաղորդութեան մէջ։

Այս էպիզօդը նկարագրված է Փաւստոսի մօտ այլ ձևով և մանրամասնօրէն։ Մեր յարգելի բանասէր Ա. Մալխասեան դեռ 1901 թ. «Մուրճ» ամսագրի մէջ առաջ է բերել Փաւստոսից մի քանի պատկերներ և մի գեղեցիկ սխեմա է տուել պատմական դրամա կամ տրագեդիա գրելու։ Ահա ինչպէս են նկարագրված այդ պատկերները։

Արշակ թագաւորի եղբօրորդի Տիրիթը սիրահարվում է իր հօրեղբօրորդի Գնելի կնոջը՝ գեղեցկուհի Փառանձեմին և սրան իր ճանկը գցելու նպատակով քսութիւն է անում թագաւորի մօտ, իբր թէ Գնելը պատր[...]վում է նրա դէմ ապստամբվել և ինքը թագաւորել։ Թագաւորը խաբէութեամբ հրաւիրում է արքայական բանակը Գնելին իր կնոջ Փառանձեմի հետ՝ Նաւասարդի տօները միասին անցկացնելու. և երբ միամիտ Գնելը, ոչ մի բանից չը կասկածելով, գալիս է Փառանձեմի հետ պատգարակով բանակը, թագաւորը ծածուկ հրամայում է դահճապետին բռնել տալ Գնելին, տանել բանակից դուրս և գլխատել։

«Դահիճները գալիս, ձիուց վէր են ձգում Գնելին, ձեռները կապոտում և տանում են սպանելու տեղը։ Ջահել կինը այս աղէտը տեսնելով՝ վազում է եկեղեցի—առաւօտեան ժամասացութիւն էր կատարվում, Ներսէս Մեծ կաթողիկոսի ներկայութեամբ—և պաղատում է կաթողի[...]ն. «Շուտ հասիր, սուրբ հայրապետ. ահա ամուսնիս անմեղ տեղը մորթում են»։ Կաթողիկոսը դադարեցնում է ժամերգութիւնը, շտապով գնում, ներս է ընկնում թագաւորի վրանը։ Տեսնում է Արշակ նրա գալը, հասկանում է, որ ձեռքից պրծնելիք չունի—դիմում է խորամանկութեան. գլուխը անկիւնը խցկած, սաւուրեանն գլխին գցած՝ սուտ քուն է լինում, որ կաթողիկոսի ասածները չը լսէ։ Կաթողիկոսը բաց է անում բերանը, սկսում է յորդորել, համոզել «քնած» թագաւորին, որ չարագործութիւն չանէ, անմեղ արիւն, այն էլ հարազատ ազգականի արիւն չը թափէ. յիշեցնում է Քրիստոսի պատուիրանները, ապագայի պատուհասները... Թագաւորը, երեսը ծածկած, գահի վրա տաղ է արել մնացել, ոչ շարժվում է, ոչ ձէն-ծպտուն հանում... Վերջապէս ներս է մտնում դահճապետը և զեկուցանում, թէ թագաւորի հրամանը կատարվեց։ Այն ժամանակ կաթողիկոսը նորից բաց է անում բերանը և սկսում է ամեն տեսակ անէծքներ թափել թագաւորի և նրա ազգատոհմի գլխին։ Սիրտը հովացնելուց յետոյ հեռանում է բանակից և այնուհետև էլ չէ կամենում տեսնել թագաւորի երեսը»։

Ահա և մի այլ պատկեր.

«Սպանութեան տեղումն է։ Թագաւորը հրամայել է հանդիսաւոր կոծ ու սուգ անել սպանված «Արշակունի մեծ սեպուհ» Գնելի վրա. պատուիրել է, որ բոլոր բանակի մարդիկ գան ներկայ գտնվեն [illegible] ցեն սուգին։ Ինքն էլ եկել, նստել է դիակին շատ մօտիկ, ախ ու վիշ անելով լաց է լինում և ստիպում է, որ ողբն ու կոծը սաստկացնեն։ Գեղեցկուհի Փառանձեմը, խակական սգաւորը, մազերը յետ արած, շորերը ճղած, կուրծքը մերկ՝ աղէկտուր ձայնով ողբում է իր սիրելիի մահը և իր խոր վշտով լացացնում է շուրջն եղողներին։ Իսկ Արշակ իր կեղծ լացի մէջ՝ աչքը տնկած գեղեցիկ կնոջ՝ բորբոքվում է ցանկութեամբ և վճռում է նրան կին առնել։ Սգաւորների մէջ է և քսու Տիրիթը։ Սա էլ ի հարկէ տեսնում է Փառանձեմին այնպէս մերկանդամ կոծելիս։ Կիրքը այն աստիճան է բորբոքվում նրա մէջ, որ հենց նոյն տեղում մարդ է ուղարկում ողբացող թշուառ կնոջ մօտ, թէ «այդքան էլ մի չարչարվիր. ես քո մարդուց աւելի լաւն եմ. քեզ սիրում եմ. ես մարդուդ սպանել տուի, որպէսզի քեզ կին առնեմ»։ Ճիչ է արձակում կինը, մազերը փետում, աղաղակում. «Իմ պատճառով սպանվեց մարդս. իմ վրա աչք էր դրել Տիրիթը, դրա համար մարդուս սպանել տուեց»։ Ինքը ղանում է ողբ մայրի (ողբացող խմբի պարագլուխ և ողբի խօսքերն ասող) և սկսում է երգել Տիրիթի սէրը, քսութիւնը, ամուսնի սպանվելը և այլն, և լալկան կանայք ձայնակցում ու ողբակցում են նրան, այնպէս որ խայտառակ լուրը տարածվում է և հասնում թագաւորի ականջը»...

Դրանից յետոյ Արշակը ամուսնանում է Փառանձեմի հետ, բայց սա, զզվելով նրանից, որովհետև մազոտ էր և մարմնով թուխ, չէ սիրում նրան։ Արշակը, տանջվելով տոփանքից՝ սիրոյ դեղ է խմեցնում և տիրանում Փառանձեմին։ Երբ դարձեալ սա չէ սիրում նրան, նա բերել է տալիս Բիւզանդիայից Ոլիմպիադային և առնում նրան իբրև երկրորդ կին, որպէսզի դրանով գրգռէ Փառանձեմի խանդը։ Եւ իրօք, նա հասնում է իր նպատակին։ Փառանձեմը խանդոտ է դառնում, սկսում է սիրել Արշակին, մանաւանդ երբ իրան յղի է զգում, և խանդից գրգռված Մրջիւնիկ երէցի ձեռքով թունաւորում է Ոլիմպիադային։

Փաւստոսի այս պատկերների մէջ որքան գեղեցիկ նիւթ և տեսարաններ կան պատմական դրամատուրգի համար, որոնցից նա կարող է կերտել հիանալի դրամա և պատկերներ, օրինակ արքայական բանակը Հայաստանում, Գնելի և Փառանձեմի մուտքը պատգարակով, նրա սպանութիւնը, Արշակի կեղծ քնի մէջ մտնելը, Ներսէս հայրապետի անէծքը, թաղման հանդէսը, լալկան կանանց կոծը և թափօրը, և այլն և այլն։

Տեսնենք այժմ ինչպէս է օգտվել Մ. Գէորգեանը այդ սքանչելի նիւթից, որովհետև նա իրան ուղեցոյց է ընտրել միայն Փաւստոսին։

(Կը շարունակվի)

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, փետրվարի 12-ին, Վրաց թատրոնում տեղի ունեցաւ հերթական ներկայացում—գրական-երաժշտական երեկոյթը, մասնակցութեամբ Michel d'Arial-ի, Գր. Դիասամիձէի, Վ. Աբաշիձէի, Կ. Մեսխիի և այլոց։ Առաջին մասում ցոյց տրվեցին 19-րդ դարի վրացի բանաստեղծները, համապատասխան հագուստներով ու գրիմներով, որոնցից իւրաքանչիւրը արտասանեց իր բանաստեղծական արտադրութիւններից մի-մի կտոր։

Երկրորդ մասը բաղկացած էր գրական-երաժշտական բաժնից, որը բաւական աջող անցաւ։ Երրորդ մասում ներկայացվեց Գ. Երիսթավի «Դավա» (Վէճ) կօմէդիան։

Չորրորդ մասը բաղկացած էր երաժշտութիւնից և պարերից։

—

Գեղեցիկ ու կենսուրախ են վրաց ժողովրդական երգերը։ Նրանցում չը կան հայկական ժողովրդական երգերի մելամաղձոտութիւնը, ախն ու վիշը, հառաչանքները։

Երեքշաբթի, փետրվարի 15-ին, Վրաց թատրոնում կայացաւ Մ. Կավսաձէի համերգ-երեկոյթը։

Նախ քան համերգն սկսվելը, ուսանող Ի. Նասիձէ կարդաց մի դասախօսութիւն վրաց երաժշտութեան մասին, որով թէև հակիրճ, բայց աջող կերպով պատկերացրեց վրաց ազգային երաժշտութեան գեղեցկութիւնը։ Դասախօսը առաջ բերեց հեղինակաւոր անձանց վկայութիւնները վրաց բանաւոր երաժշտութեան գեղեցկութեան մասին։

Ապա Մ. Կավսաձէի խումբը երգեց մի շարք ժողովրդական երգեր, որոնք տպաւորիչ էին։ Երկրորդ բաժնում երգվեցին մի քանի ժողովրդական երգեր պարերով հանդերձ։

Երրորդ բաժնում Մ. Կավսաձէ երգեց շատ զգացված կերպով վրաց ժողովրդական երգերից «Ուրմուլի» (Սայլորդի տաղը) երգը, որը հասարակութեան խնդրանօք կրկնվեց։

Ապա եղբարք Կավսաձէները երգեցին trio մի սէր երգ, որը նոյնպէս կրկնվեց։

Սրանից յետոյ Ա. Սաղիրաշվիլի նուագեց թառի վրա մի քանի պարսկական եղանակներ, որոնք bis-երով կրկնել տրվեցին։

Երեկոյթ-համերգը վերջացաւ խմբական երգով։

Հասարակութիւնը գոհ սրտով հեռացաւ թատրոնից։ A.

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կիրակի, ամսիս 13-ին, խաղացվեց Վ. Գունիայի փոխադրած Սումբաթովի «Старый закалъ» պիէսը, որին փոխադրողը տուել է «Բերդի գաղտնիքը» անունը։

◆ Հինգշաբթի, փետրվարի 17-ին, Վրաց թատրոնում տեղի կունենայ դերասան և բեմխեօր Կ. Շալիկաշվիլիի բենեֆիսը։ Կը խաղացվի Շ. Դադիանիի «Քաւութեան ապարանք» նոր ինքնուրոյն պիէսը և «Դարիսպանի հօգսերը» կօմէդիան։

ՄԱՄՈՒԼ

«Школа и Жизнь» թերթը վերջերս տեղի ունեցող ուսանողական յուզմունքների առիթով հետևեալ կարծիքն է յայտնում.

«Աշխարհիս ո՞ր համալսարանների սաներն են աչքի ընկնում իրանց պահպանողականութեամբ։

«Անգլիայի համալսարաններն, որոնք օգտվում են լայն ինքնավարութեամբ»,—պատասխանում է թերթը։

«Եթէ Պարիզի Սորբոնում կարելի է ականատես լինել ոստիկանութեան երևան, նմանօրինակ փաստի չէք հանդիպի բազմադարեան պատմութիւն ունեցող Քեմբրիջի և Օքսֆորդի համալսարաններում։ Բայց այնուամենայնիւ երիտասարդութեան յուզմունքները նրանցում եղել են։

«Մի՞թէ մենք չը պէտք է ականատես լինենք լիակատար ինքնավարութեան գործադրութեանը բարձրագոյն դպրոցում, որը կը կատարէր նոյնպիսի դեր մեզ մօտ, որպիսին խաղացին համալսարանական խարտիաները անգլիական քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ։

«Մի՞թէ այս մեծ դէպքի իրականացմանը կարող է խանգարել իշխանութեան կեղծ ինքնասիրութիւնը, մի իշխանութիւն, որը երկիւղ է կրում այդպիսի ակտով վայր ձգել իր վարկը, պրեստիժը։ Չը նայելով կարծիքների տարբերութեանը, մենք ոչ մի բոպէ իսկ չենք կարող հաւատալ այս սոսկալի ենթադրութեանը։

«Քաղաքականութեան մէջ ընդունված է կարծել, որ խիստ միջոցների մեղմացումը բացատրվում է որպէս իշխանութեան անզօրութեան, տկարութեան նշան և իբր թէ մեղմացումով յաճախակի են դառնում անկարգութիւնները։

«Հաշւի առնելով ուսանող երիտասարդութեան հոգեբանութիւնը, մենք, մանկավարժներս, ապացուցում ենք դրա հակառակը. երիտասարդութեան հետ վարվելու ձևը պիտի փափուկ լինի, բայց և այդ ձևը պէտք է լինի ամուր և ազնիւ, որոնք կը մղնեն խաղաղացումն։ Սպառնացող աղէտը ի նկատի ունենալով, իւրաքանչիւր քաղաքացու պարտականութիւնն է, որոնց համար թանգ է Ռուսաստանի բաղդը, համոզել կառավարութեանը՝ համարձակօրէն կանգնել միակ ուղիղ ճանապարհի վրա»։

Ինչպէս տեսաւ ընթերցողը, մենք ևս «Մշակի» 28-րդ համարում նոյն կարծիքն էինք յայտնել, թէ չը պէտք է ականջալուր լինել պահպանողական և «թունդ հայրենասիրական» մամուլի բարբաջանքներին, որը ուսանողական յուզմունքներին վերջ տալու համար ռեպրէսիվ, խիստ միջոցներ է առաջարկում, այլ պէտք է գործադրել խելացի, նպատակայարմար միջոցներ, և, որ գլխաւորն է, տալ համալսարաններին ներքին ինքնավարութիւն, աւտօնօմիա, որովհետև փորձը ցոյց է տուել, որ Եւրօպայում, ուր համալսարանները վայելում են ներքին ինքնավարութիւն, յուզմունքներ և խլրտումներ ուսանողութեան մէջ անհամեմատ աւելի քիչ են լինում։

*

Յունական «Ամերօլիբոս» լրագիրը իր վերջին համարներից մէկում խստօրէն դատապարտում է յունաց սինօդը, որը թոյլ չը տուեց յունաց պատրիարքին հոգեհանգիստ կատարել Ամենայն Հայոց Մատթէոս II Կաթողիկոսի մահվան առիթով։ Թերթն ասում է, որ այս դէպքը ամենալաւ առիթն էր մօտեցնելու իրար երկու ազգերին, և այդ դէպքը փախցվեց ձեռքից։

Յունական մի այլ լրագիր՝ «Պատրիս»՝ ասում է, որ յունական պատրիարքարանում նկատվում է ձգտումն երկու ազգերի, այն է՝ յոյների և հայերի միջև որոշ մերձեցումն առաջացնել ոչ միայն քաղաքական, այլ և կրօնական խնդիրների նկատմամբ։ Ցանկութիւն է յայտնվում ոչնչացնել բոլոր արգելքները, որոնք եղել են երկու եկեղեցիների միջև։

Հայերն ընդառաջում են այս ցանկութեանը։

Յունական միտրոպոլիտ Բօլիգարիօսը մտադիր է պատրիարքարանի պաշտօնական հանդէսում զետեղել մի շարք յօդուածներ երկու եկեղեցիների յարաբերութիւնների վերաբերմամբ։

Գովելի է միանգամայն յունաց պատրիարքարանի և մամուլի լաւագոյն մասի ձգտումը՝ մերձեցում առաջացնելու դարերով իրար կողք կողքի ապրող հարևան երկու ազգերի միջև։ Չը պէտք է մոռանալ, որ երիտասարդ թիւրքերի ներկայ քաղաքականութեան օրօք աւելի ևս անհրաժեշտութիւն է զգացվում համերաշխօրէն գործելու, վերոյիշեալների ոտնձգութիւնների առաջ պատնէշ կանգնելու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 8 փետրվարի

«Pro domo sua» իմ յօդուածում պարզ և ճիշդ արտայայտել եմ իմ հայեացքը գրական աշխատակցութեան մասին։

Յարգելի պ. Շահրիարին կարող եմ ասել այսքան, որ ես սկզբունքով այն հայեացքն եմ պաշտպանում, որ գրողը գնահատելի է իր վերջացած աշխարհհայեցողութեամբ և դաւանած սկզբունքների մաքրութեամբ և պարզութեամբ, իսկ թէ ինչ թերթի նա կընտրի, իբրև հաղորդ-միջնորդ իր մտքերը արծարծելու, այդ հետաքրքրական չէ։

Խօսք չը կայ, որ թերթը իր ֆիզիօնօմիայով մօտ պիտի լինի գրողի գրական գործունէութեան ֆիզիօնօմիային, որ նա ազատ կարողանայ արտայայտվել։

Ռուս, չեմ ասում արտասահմանի գրողներ մէջ, որոնք այսօր ունեն շատ պատուաւոր դիրք, գրաւած և յարգված են, գըրում են, անցնում են այնտեղ, ուր լաւ վարձատրում են նրանց և համապատասխան են իրանց աշխարհհայեացքին հեռաւոր թէ մօտաւոր կերպով։ Ես միայն կապանքներ չեմ ցանկանում դնել գրողի գրչի վրա սկզբունքով, որ այս-ինչ տեղը չէ կարելի գրել, այս-ինչ տեղը կարելի է գրել։

Ես կարծում եմ, համոզված եմ, որ «չէ կարելի» չը պիտի լինի, այլ այս-ինչ գրողը անկարող է այս-ինչ տեղը գրել, այնինչ տեղը գրել։

Եւ ես երբ որ այսօր պաշտպան եմ գրողին չը սահմանափակելու որոշ արդէն հնացած և անգործնական էտիկաներով, ինքս շատ անգամ անկարող եմ եղել գրել, դիմանալ մի որևէ լրագրի շուրջը, թէ հայ և թէ ռուս, երբ տեսել եմ, որ իմ հայեացքներս չէ «կպել» այն թերթին, կամ իմ գրչիս վրա որոշ սահմանափակումներ են անում։

Ինձ միայն կարող է զարմացնել, որ գրողի ֆիզիօնօմիան չափում են նրա գրած թերթի ֆիզիօնօմիայով միայն։

Ես ինքս շատ երկար ու բարակ մտածողներից չեմ եղել այդ «անցնելու» հարցերում։

Հէնց այդ է պատճառը, որ անընդունակ եմ համարում ինձ գոյնս փոխել, ինչպէս մարդիկ շալիկն են փոխում, հէնց միևնոյն բնակարանում։ Մի՞թէ կարող չէ պատահել, որ միևնոյն թերթում և միևնոյն գրողը, ինչպէս ռուսն է ասում, «Носъ по вѣтру держитъ»։

Հէնց այդ «носъ по вѣтру»-ն չը պիտի լինի։

Այդ է էականը, գլխաւորը, իսկ թէ ո՛ւր և ո՛րտեղ կը գրէ գրողը, դա միայն դեկօրացիա է, որը ի հարկէ ունի և իր նշանակութիւնը՝ միայն իբրև դեկօրացիա, ուրիշ ոչինչ։ Յակով Գենջեան

—

Թիֆլիս, 12 յունվարի

«Աշուղի երգը երբ պակասի, նէյնիմներից կը սկսի»—ասում է ժողովուրդը։

Պ. Լէօն էլ այժմ «նէյնիմներից» է սկսել։ «Մշակի» ընթերցողը տեսաւ, թէ որչափ կօրրեկտ ոճով ես հարց տուի պ. Լէօին «Մշակի» № 28-ում։

Սակայն նա «Հօրիզօնի» № 32-ում երկա-

Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ մեծ ընդհարում է տեղի ունեցել իմամ Եահիայի մարդկանց հետ։ Կառավարական զօրքերը յաղթեցին։

(Լրագիրներից)

Փարիզ.—Մի դիպլօմատ, Թիւրքաց նախկին սուլթան Աբդիւլ-Համիդի բժշկի օգնութեամբ, աջողվեց տեսնել Աբդիւլ-Համիդին Ալլատինի ամարանոցում։ «Ես,—ասել է Աբդիւլ-Համիդը,—ոչ այլ ինչ եմ, եթէ ոչ վշտալի մի ծերունի, որ երազում է փոքրիկ ազատութեան մասին՝ մեռնել հանգիստ»։ Սակայն այդ «խղճալի խօսքերից» յետոյ՝ էկս-սուլթանը մի ժամ շարունակ պարզում էր իր միտքը այցելուի առաջ, թէ երիտասարդ Թիւրքերը Թիւրքիան կը մատնեն կորստեան դուռը, եթէ երկիրը չը կառավարվի խալամի խիստ ոգով։

Կ. Պօլիս.—Ջավիդ-բէյը պարլամենտի երեկոյեան նիստում աւարտեց իր ճառը, որ տեւեց վեց ժամ։ Առանձին ուշադրութեան արժանի են՝ նախ այն հանգամանքը, որ օտարազգի հպատակները հարկեր են վճարելու Թիւրքիային, և երկրորդ՝ այն յայտարարութիւնը, թէ Թիւրքիան այլ ևս փոխառութիւններ չի կնքի հերթական ծախքերը ծածկելու համար։ Յետոյ մինիստրը մատնանշեց, թէ անհրաժեշտ է կառուցել Բաղդադի և Դանուբ-Ադրիական երկաթուղագծերը։ Մինիստրը յայտնեց, որ նրանց կառուցումը կաւարտվի հինգ տարում. վերջում ֆինանսների մինիստրը յայտնեց, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան բիւջէն ոչ մի դէպքում չէ ենթարկվելու կրճատման, որովհետև դա յանցանք կը լինի հայրենիքի առաջ։ Ճառի վերջը ծածկվեց ծափահարութեամբ։

Կ. Պօլիս.—Ցունաց պատրիարքը այցելեց ռուսաց դեսպան Չարիկօվին։ Ընդունելութիւնը շատ հանդիսաւոր էր։ Քաղաքական շրջաններում պատրիարքի տեսակցութիւնը Չարիկօվի հետ կապում են անգլիական դեսպան Լօուտէրի՝ պատրիարքին գործած այցելութեան հետ։ Այդ այցելութիւնների միաժամանակութեան մէջ տեսնում են Անգլիայի և Ռուսաստանի քաղաքականութեան միացում մակեդոնական հարցում։

Սալօնիկ.—Աբդիւլ-Համիդի պաշտպանութիւնը, բաղկացած 40 ժանդարմներից, ճանաչված է պակասաւոր և անվստահելի։ Զինուորական իշխանութիւնների կարգադրութեամբ, ժանդարմները փոխարինվեցին յուսալի հարիւր ժանդարմներով, որոնց գլուխ կանգնած են մի քանի օֆիցէրներ։ Այս միջոցը հասարակութեան մէջ թողեց ճնշող տպաւորութիւն։ Ենթադրում են, որ այդ գործողութիւնը հետևանք է ռէակցիօն շարժման ուժեղացման։

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 4 փետրվար

Վարչութիւնը, իր հասարակական նիստին մէջ, նախապէս վիճակաւ դադարումի գործողութեան ձեռնարկելով, պատգամաւորական ժողովի $1/_5$-ի դադարումները կատարեց։

Յաջորդ գործողութիւնով մը, կատարեց տեղապահի ընտրութիւնը, և 9 քուէով տեղապահութեան կոչուեցաւ Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունի, ան՝ որ վաղածանօթ է արդէն Կովկասի՝ Գէորգ Դ.-ի օրով։ Ինչպէս գրուած է արդէն, տեղապահութիւնը սահմանափակ պաշտօն մըն է, հազիւ երկու կամ երեք ամսուան պայմանաժամով։

Այդ ընտրութեան առեն, վարչութիւնը հարկ տեսած էր կանխաւ լսել պատգամաւորական ժողովի երկու կուսակցութեանց դիւաններու կարծիքը։ Անհրաժեշտ էր ատ, ու նախատեսուած կանխաւոր համաձայնութեան մէջ։ Մանկունիի ընտրութեան մէջ նկատի առնուելիք գլխաւոր կէտերն առանք են, որ ան երկու կուսակցութեանց առջև ալ նկատուած է չէզոք անձնաւորութիւն, ոչ մէկէն և ոչ միւսէն տարուած, պարագայ մը, որ շատ կարևոր էր մէկ կամ միւս կուսակցութիւնը չգրգռելու ներկայ հանգամանքներու մէջ։

Վարչութիւնը այժմ աչքի առջև պիտի ունենայ պատգամաւորական նոր ընտրութեանց փութացումը։ Որքան կարելի է հաւանականութեանց կրթնիլ, կատարուելիք ընտրութիւնները, շատ քիչ բացառութիւնով, պիտի բերեն դադարուած երեսփոխանները։ Հարցը, ընտրութեանց համար, սահմանադրական բացարձակ պահանջքին գործադրութիւնն էր, ո՛չ թէ այս կամ այն անհատը, մանաւանդ որ երբ ազատական կուսակցութիւնը մէջտեղ պիտի հարցը, չէր կրնար իր անդամները զերծ նկատել քուէի դիւանածական հանդիպումներէն։

Պատրիարքի ընտրութեան թեկնածուներն են, հաւանաբար, Զմիւռնիայի առաջնորդ Ստեփաննոս Յովակիմեան, Բրուսայի առաջնորդ՝ Յովհաննէս Արշարունի։ Ասոնցմէ դուրս կան պատգամաւորներ, կղերի, ուրոնք ցանկացող են Օրմանեանի թեկնածութեանը, բայց որովհետև ապգին համար, ամէն բանէ աւելի, բոլոր կուսակցութեանց համերաշխ գործակցութիւնը անհրաժեշտ է, նախկին պատրիարքին թեկնածութեան ցանկացողները ուզեն թերևս, վերջին րոպէին, հրաժարիլ իրենց մտադրութենէն։ Եթէ կեդրոնի խմբակցութիւնը համերաշխօրէն ուզէ պատրիարքի ընտրութիւն կատարել, այժմէն կարելի է ըսել, թէ Բրուսայի առաջնորդին ընտրութիւնն ալ դանց կառնուի, և համաձայնութիւն ըլլայ Զմիւռնիայի առաջնորդի և կամ ուրիշի մը վրայ, որու մասին չի խօսուիր այսօր. ու մեծ հաւանականութեամբ՝ Դուրեանը։

Երբեք չեմ կրնար կարծել թէ նորընտիր տեղապահը, որ այդ նոր պաշտօնին մէջ կարող կըլլայ ցոյց տալ այնպիսի գործունէութիւն, իր առջև ճամբայ մը բանայ դէպի պատրիարքութիւն։

Երկրին քաղաքական վիճակը շատ շփոթ է։ Ամեն շաբթու նոր գլխուրներ կը ղըրկուին դէպի Եմէն։ Եկած լուրերը խրախուսիչ չեն. թերթերը երբ մէկ կողմէ կը գրեն, թէ ապստամբները կորուստ տուին, միւս կողմէ չեն կրնար ծածկել, որ յարձակումը կուգայ միշտ ապստամբներէն։ Կրեաէն իր ջանքերը կը նորոգէ՝ նոր նոր ձեռնարկներով, առանց երբեք կանգ առնելու սպառնալիքներու առջև։

Իսկ մայրաքաղաքին մէջ. դահլիճը բըռնուած է մեծ փոթորիկէ մը։ Քանի մը օր առաջ հրաժարեցաւ ներքին գործերու մինիստրը, մէկ օր առաջ իրենց հրաժարականները մատուցին հանրային շինութեանց և կրթական մինիստրները։ Ինչպէս Թալէաթ բէյի, նոյնպէս Հալաճեանի մասին թիւրք թերթերը, գլխաւորաբար «Թանին», որ մեծ կշիռք ունի թիւրք շրջաններու մէջ, համակրանքով խօսեցան։

Մեծ անպատեհութիւն մը սա կը նկատուի, որ այդ երկու հրաժարումները տեղի ունեցան սա պատճառաւ, որ Իթթիհադի կուսակցութիւնը, պարլամենտէ դուրս, ինքնին խորհրդակցութիւն կատարելով, իր դէմ ու թեր, կամ նպաստաւոր քուէները տուաւ այս կամ այն մինիստրի մասին։ Իրաւամբ կառարկուի, որ մինիստրներու հրաժարականները պէտք է առաջ գային պարլամենտական յայտնի տրամադրութիւններով. նպաստաւոր կամ աննպաստ կարծիքները, քննադատութիւնները լսուելու էին հրապարակաւ։

Ու հետևանքը սա եղած է, որ հանրութիւնը այսօր տեղեակ չէ, թէ ինչու հրաժարեցան վերջին երկու մինիստրները։ Կարելի էր ըսել, թէ Հալաճեանը, օրինակ, մասնագէտը չէ այդ պաշտօնին, և կամ թերևս ուրիշ կարծիք մը։ Ուչինչ ամենևին, ու, ընդհակառակն ըլլալով, թիւրք թերթերը, «Թանին», հրապարակաւ կը խոստովանին, թէ չափազանց ուղղամիտ, գործունեայ, պարկեշտ ու հայրենասէր է երիտասարդ հայ մինիստրը։ Կրթական մինիստրի համար կրնայինք ըսել, թէ վերջերս շատ նեղմտօրէն շարժեցաւ ոչ-իսլամ վարժարանական հարցի մէջ. իր բոլոր ջանքը եղաւ սեղմել ազգային առանձնաշնորհութիւնները. չուզեց ճանչել նախակրթութեան մէջ քրիստոնեայ ազգերու ինքնիշխան իրաւունքները, քննիչ ղըրկել ամեն տեղ. ուզեց անկախօրէն մտնել վարժարաններու մէջ, տոհմային պատմութեան ուսուցումին արգելք ըլլալ տեղ-տեղ։ Ու ատով առաջ եկան դժգոհութիւններ, արդարացի տրտունջներ, ան, ինչ որ մենք բնաւ ցանկալի չպիտի կոչենք սահմանադրական պետութեան մը մէջ։

Ասոնք և ոչ մէկը ըսուած են այսօր, ու մինիստրները, իթթիհադեան պատգամաւորներու կարծիքին առջև, կը քաշուին իրենց պաշտօնէն այնպիսի ժամանակի մէջ, ուր պէտք ունի երկիրը մեծ հայրենասիրութեան։

Ամենէն աւելի անհասկնալի կը մնայ Հակկը փաշայի վարչական մտածումի վերջնական ձևը. իր գործակիցները իրարու ետև կը քաշուին, ու ինքը, անխռով նստած իր բարձին վրայ, դէթ հրաժարականի ցոյց մը և կամ պահանջք մը չի յայտներ։ Չէր կրնար առարկել Իթթիհադի, որ երկրին շփոթ վիճակին մէջ՝ ամեն թեթև նկատումներ դէն ձգուին և դահլիճը իր փորձուածներէն չզրկուի։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՓՈՔՐ» ԵՒ «ՄԵԾ» ՄԱՄՈՒԼ

Տգեղ սովորութիւններ, յարաբերութեան և արտայայտութեան կոպիտ ձևեր տպագրական խօսքի մարդկանց մէջ էլ կան այնպէս, ինչպէս նրանք կան մեզ շրջապատող կենդանի իրականութեան մէջ։ Կեղծ ու պատիր, ամեն քննադատութիւնից ցած վերաբերմունքներ դէպի փաստերն ու երևոյթները՝ բնականաբար պէտք է լինէին և մամուլի շուրջը գործող մարդկանց մէջ այնպէս, ինչպէս նրանք ծնվում ու զարգանում են նոյն մարդկանց միջավայրը կազմող հասարակական որոշ խաւերի համապատասխան շրջաններում։

Տպագրական խօսքի մարդը—եթէ նա հրապարակ է գալիս մտքեր ղեկավարելու դիտաւորութեամբ, կանգնած լինելով որոշ սկզբունքի վրա—հասարակական մասսաների փոխադարձ յարաբերութիւններից առաջացած մտքերն ու դատողութիւնները անպայման կերպով իր դաւանանքին համապատասխանող զանգուածների ֆիլտրից պիտի անցկացնէ։ Մի խօսքով նա այն է իր մտաւոր էութեամբ, ինչ որ ներկայացնում են նրան իր դասակարգային հակացողութիւնները։

Վերջերս տեղական ռուս մամուլի մէջ՝ Թիֆլիսում լոյս ընկած ազատ սիրոյ լիգայի նկատմամբ եղած քննադատութեան շնորհիւ՝ հանդէս եկան «փոքր» և «մեծ մամուլ» տերմինները։ Միանգամայն նոր և տարօրինակ տերմին։ Դրանք իբրև արտայայտիչ հասարակական որոշ խաւերի մտքերի ու հակացողութիւնների՝ հակադիր էին իրար, տարբեր էին իրերի ըմբռնողութեան, տարբեր՝ իդէօլօգիայի տեսակէտից…

Ձեռնոց շպրտողը «մեծ մամուլն» էր, որ հրապարակ էր նետվել պաշտպանելու ո՛չ թէ սիրոյ լիգայի գաղափարը, այլ ա՛յն պարոններին, որոնց նախաձեռնութեամբ և բարեհաճութեամբ պահպանում էր իր գոյութիւնը։ Մինչեւ «մեծ մամուլը»՝ յանձին երկու-երեք օրաթերթերի՝ իր սրբազան պարտքն էր համարում լռակեաց և չափազանց «կօրրեկտ» լինել այդ պարոնների նկատմամբ։

Եւ որովհետև «փոքր մամուլը» յարգանքով չը վերաբերվեց «մեծ մամուլի» պատուաւոր մարդկանց, այդ պատճառով վերջինս մի արհամարհական տոնով տեղական փոքրադիր թերթերին (մի կոպէկով վաճառվող) «փոքր մամուլ» անուանեց։ «Մեծ մամուլը» սաստիկ զայրացաւ «փոքր մամուլի» վրա, որ սա յանդգնեց յանցաւորների խիստ դատախազը լինելու, մինչդեռ ինքը «մեծ մամուլը» յանցաւորների մեծահոգի պաշտպանը եղաւ, բայց… շողոքորթ, սողոսկող պաշտպանը…

Մեզ հետաքրքրողը սակայն միմիայն դա չէ. մեզ հետաքրքրողը գլխաւորապէս «մեծ մամուլի» էութիւնն ու ներքին արժէքն է, նրա ընդհանուր պօլիտիկան ու դաւանանքը, «մեծ մամուլի», որը իրան գտնում է ինչ-որ անյայտ բարձրութեան վրա և «ոչնչացնող» հայեացքով նայում «ցածրում» կանգնած «փոքր» մամուլի վրա։ Ո՛վ պարծենկոտ «մեծ մամուլ», ո՛վ ինքնահաւան «մեծ մամուլ», ապա ո՞րտեղ է այն բարձրութիւնը, որի վրա դու կանգնած ես. ո՞րն է այն «մեծութիւնը», որը ունես դու քո մէջ…

Մի՞թէ բարձրութիւնը այն յարմարագոյն տեղն է, որտեղ խմբագրվում են քո թերթերը, իսկ «մեծութիւնը»՝ թերթերիդ ֆօրմատը։ Ի՞նչ է տալիս քո այդ «մեծ մամուլը» իր ընթերցողներին, ինչ նիւթերով է լցնում իր մեծադիր էջերը։ Մանաւանդ այդ տեսակի «մեծութեան» առաջին տեղ բռնող ներկայացուցիչը ինչ է ներկայացնում այսօր. լոկ տեղեկատուից, սուտ յայտարարութիւնների ժողովածու լինելուց նա անցել է երբեւիցէ այն կողմ. եղել է շրջան, որ նա զուրկ չը լինէր հասարակական մտքի ամեն էլեմենտից, որևէ ուղղութիւնից և ողորմելի ու աղքատ՝ բովանդակութեան կողմից։

Մի՛ լինէք Կրիլովի դատարկ տակառի պէս՝ աղմկալից, բայց դատարկ…

Ապա ուրեմն ինչումն է մեծութիւնը, ինչումն է այդ «մեծ մամուլի» բարձրութիւնը։ Նրանում, որ նա աւելի խոշոր չափով բիրժային ու շուկային է ծառայում. նրանում, որ նա «պատուաւոր ու դիրքաւոր» պարոնների ինքնասիրութիւնն է շոյում. որ նա «յարմար» դէպքում խօսում ու ճառում է, իսկ «անյարմար» դէպքում լռում ու պապանձվում… Մամուլի մեծութիւն՝ սօցիալական արդարամտութեան պաշտպանութեան, թէ մեծութիւն՝ անարգ մամոնայի, շահի սարկութեան տեսակէտից։

Այո, այդօրինակ «մեծ մամուլի» օրգաններին պակասում է խոշոր չափով՝ մեծամտութեան մէջ մի համեստագոյն չափ. պակասում է՝ անաչառութեան մէջ գեթ «փոքրութիւնից» հետզհետէ զարգանալու շնորհքը, պակասում է երևոյթների ու փաստերի անկողմնակալ ուսումնասիրութեան և պարզերես քննադատութեան գիտակցութիւնը։ Ասում ենք՝ «փոքրութիւնից» զարգանալ, որովհետև այդ տեսակէտից նրանք տակաւին փոքր էլ չեն։

Նախ որակը, ապա քանակը։

Լաւ է լինել պստիկ, բայց չաղիկ, քան մեծ և բութ…

Սուրխաթեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, փետրվարի 13-ին, Զուբալօվեան Ժողովրդական Տանը, ցերեկվայ ժ. 12-ին կայացաւ ժողովրդական համալսարանի անդամների ընդհանուր ժողովը։

Վարչութեան նախագահ Րցխիլաձէ, ժողովը օրինական համարելով, նիստը բացված յայտարարեց, առաջարկելով ընտրել նախագահ։

Նախագահ ընտրվեց Շահնազարեան, իսկ քարտուղար Հիլզէյն։

Ժողովի օրակարգն էր՝ 1) 1908, 1909 և 1910 թւերի հաշիւների քննութիւնը, 2) վարչութեան և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւն և 3) ընկերութեան կանոնադրութեան մի քանի յօդուածների փոփոխման հարցը։

Ժողովին ներկայ էին վարչութեան անդամներ Գ. Րցխիլաձէ, Հ. Առաքելեան, Երմօլաև, Բ. Մկրտումեան և այլք։

Նախ և առաջ վարչութեան նախագահ Գ. Րցխիլաձէ կարդաց 1908—1910 թւերի տեղեկագիրը, որ և քննութեան առնվեց անդամների կողմից։ Ժողովը լսեց նմանապէս վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահ Ա. Եւանգուլեանի հակիրճ զեկուցումը։ Մ. Զմշկեան առաջարկեց յոտնկայս յարգել Լ. Տօլստոյի յիշատակը, որպիսի առաջարկը ընդունվեց ժողովականների կողմից, որոնք իբրև մի մարդ ոտքի կանգնելով՝ յարգեցին մեծ գրողի յիշատակը։

Սրանից յետոյ ժողովը անցաւ գրադարանական դպրոցների գործունէութեան քննադատութեանը։

Խօսակցութիւնների և քննադատութիւնների ու վարչութեան բացատրութիւնների ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ գործ է դրված ամեն միջոց ժողովրդական համալսարանի գործունէութիւնը առաջ տանելու համար, որչափ այդ հնարաւոր է եղել։

Բնական է, որ ժողովրդական համալսարանի վարչութիւնը չէր կարող յաղթահարել մի շարք արտաքին ճնշիչ արգելառիթ հանգամանքներ, երբ մանաւանդ ինտելիգենցիան ենթակայ լինելով ընդհանուր աղետային՝ ակամայից փախուստ է տալիս ժողովրդաօգուտ գործունէութիւնից։

Ընդհանուր քննադատութիւնների ժամանակ, երբ ժողովականներից մի վրացի, ռուսերէն չիմանալու պատճառով, ուզեց վրացերէն ճառախօսել, ժողովի նախագահը՝ վրացերէն չիմանալու պատճառով՝ բարւոք համարեց իր տեղը զիջել վրացերէն գիտցողին։

Աւստի և ժողովականների խնդրանօք նախագահ ընտրվեց Ա. Եւանգուլեան, որը, ինչպէս ինքը խոստովանեց, նոյնպէս չը հասկացաւ ճառախօսի խօսքին ոճը։

Ժողովը շարունակվեց մինչև երեկոյեան ժամը $4\frac{1}{2}$-ը, երբ ժամանակի ուշ լինելու պատճառով յետաձգվեց մի այլ անգամի, որի մասին կը յայտարարվի առանձին, ի գիտութիւն ժողովրդական համալսարանի անդամների։

Պէտք է ցաւել, որ ընկերութեան սէկցիաների բազմաթիւ անդամներից շատ քչերն էին բարեհաճել ներկայ գտնվել ժողովին։

Յուսանք, թէ յառաջայ անգամ աւելի բազմաքանակ կը լինի ժողովականների թիւը, որի վրա ենք դարձնում առանձնապէս հայկական սէկցիայի ուշադրութիւնը։

Reporteur

ՄԱՆՐ ՎԱՐԿԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

I

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 7 փետրվարի

Փամբակի շրջանի հողազուրկ և բազմաչարչար գիւղական խաւը մասսան վերջին 10-ամեակի ընթացքում տնտեսապէս աւելի քայքայվեց և ուղղակի խրվեց անհատնելի պարտքերի մէջ։ Հրապարակ եկաւ գիւղի ծոցից վաշխառուների վոհմակը, իր մահացու հարուածը հասցնելու սովատանջ գիւղացիութեան։

Անյագ կուլակը աններևակայելի չափերով բարձրացրեց իր տուած գումարների տոկոսը և այդպիսով իր ցանցի մէջ բռնեց մշտապէս անպաշտպան երկրագործին։

Մեզանում 25—30%-ը սովորական է։ Հազուագիւտ չէ նաև 40—50% և նոյնիսկ 70—80%-ի հարկէ այդ առնվում է բոլորովին ծուռ ճանապարհներով և աներևելի միջոցներով։ Մեր ձեռքի տակ ունեցած փաստերը անհերքելի են և աղաղակող։

Մի խօսքով՝ ընդարձակ շրջանի բազմաթիւ գիւղերը ներկայումս տնքում են վաշխառուական կապիտալի անքակտելի ճիրաններում. այդպիսով մեծ չափով նպաստում են գիւղացիութեան ընդհանուր ճգնաժամի սաստկանալուն։ Բոլոր այն դէպքերում, երբ պարտապան գիւղացին անկարող է լինում վերցրած գումարը, իր խոշոր տոկոսով, պայմանաւորված ժամանակում վերադարձնել, այդ մոմենտից դառնում է պարտատէրի մշտական ճորտը՝ իր ամբողջ ընտանիքով։

Վաշխառութիւնը սֆինքսի նման լափելով գիւղական նքաւոր մասսային՝ որպէս հսկայ պատնէշ արգելք է լինում նահապետական յետամնաց գիւղի արմատական յեղաշրջմանը և կուլտուրական առաջադիմութեանը։

Հասարակական այս ընդհանուր պատուհասի դէմ անհրաժեշտ է կազմակերպված զօրեղ կռիւ։

Անցել է բարոյական քարոզների և մարդասիրական զգացմունքների շրջանը. անխնայ շահագործողը բարոյական սահման չէ ճանաչում։

Մեր գիւղացիութեան տնտեսական պայմաններին քաջ ծանօթ մի գործիչ գրում է. «Ով իսկապէս ցանկանում է կռիւ մղել վաշխառութեան դէմ, նա պէտք է ջանայ պակասեցնել գիւղի էական կարիքները, նա պէտք է նպաստէ վարկային հիմնարկութիւնների կազմակերպման և տարածման գործին, պարտական է թեթևացնել գիւղացու այն անտանելի լուծը, որը հարկերի, ագիտութեան, բիւրօկրատական ճնշման և այլ ձևերով քայքայում է գիւղացուն և ստիպում է դիմել վաշխառուների օգնութեանը»։

Միակ գործնական ուղին, որով պէտք է ընթանայ քաղաքային և գիւղական ինտելիգենցիան, որի համար թանգ է աշխատաւոր մեծամասնութեան բարեկեցիկ վիճակը և տնտեսական-կուլտուրական առաջադիմութիւնը։

Վաշխառութեան անսահման տիրապետութեանը մահացու հարուած կարող է հասցնել գիւղական համայնքների ինքնագործունէութիւնը՝ իր գիւղատնտեսական վարկատու կօօպերատիվ հաստատութիւններով։

Դեռ 70-ական թւականներին, մեր երկրի կնական տնտեսութեան սկզբնական շրջանում, համարեա իւրաքանչիւր գիւղում կառավարութեան նախաձեռնութեամբ բացվել էին հասարակական ամբարներ և մի շարք վայրերում գոյութիւն ունէին նոյնիսկ վարկատու ընկերութիւններ։ Բայց անցաւ մի քանի տարի, շնորհիւ ղեկավարների անհեռատեսութեան և գիւղացիութեան ագիտութեան, ընդմիշտ չքացան այդ հիմնարկութիւնները գիւղերից, դատապարտելով յաճախ գիւղացուն կուլակների անվերջ հարստահարութեանը։ Բայց վերջին տարիներս ինքնապաշտպանութեան փրկարար գաղափարը կրկին փորձում է մտնել գիւղեր. բացվել են գիւղատնտեսական, վարկատու, կօօպերատիվ ընկերութիւններ։ Չը նայած այդ հիմնարկութիւնները դեռ ևս սահմանափակ շրջանակում են գործում, ձգտում են միմիայն իրանց փոքրաթիւ անդամների տնտեսական դրութիւնը բարելաւել, բայց և այնպէս խոստանում են գեղեցիկ հաստատուն ապագայ։

Չէ որ մեծ գործի սկիզբը շատ դժուարութիւնների է հանդիպում։ Թող ապագայի հեռանկարը մեզ ոգևորէ։

Քաղաքակրթված երկրների զարգացած գիւղացիութեան մէջ այդ տեսակ ընկերակցութիւնները անփոխարինելի արդիւնքներ են տուել։

Մեր թզաչափ Ֆինլանդիան, Օ. Բրեմերի տուած տեղեկութիւնների համաձայն, 1902—1907 թ.թ. ընթացքում, ազգաբնակութեան լայն շրջանում կազմակերպված ունէր 1,263 կօօպերատիվ ընկերութիւններ, 85,000 անդամներով և տարեկան 60 միլիօն շրջանառութիւններով։

Փոխադարձ օգնութեան սկզբունքը լայն չափով տարածվելով մեր երկրում՝ հնարաւոր կը լինի բարձրացնել մեր գիւղերը տնտեսապէս և այդպիսով ազատել կուլակների ճնշումներից։

Փամբակի 40 հազարից աւելի գիւղացիութեան շրջանում, այս մի քանի տարվայ ընթացքում, առաջ եկան մի քանի գիւղատնտեսական և վարկատու ընկերութիւններ, որոնց համեստ գործունէութեան մասին հետևեալ անգամ կաշխատեմ աւելի երկար գրել։

Մ. Ղազարեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Վաղարշապատ, 7 փետրվարի

Երէկ, առաւօտեան ժամը 12-ին, տեղիս օրիորդաց դպրոցում, նախաձեռնութեամբ Կ. Հ. Բ. Ը. տեղիս ճիւղի վարչութեան, կայացաւ մի դասախօսութիւն։ Դասախօսն էր Հայրապետեան, իսկ դասախօսութեան նիւթը՝ ոգելից ըմպելիքների գործածութիւնը և նրա ժողովրդին հասցրած վնասները։ Հայրապետեանը իր դասախօսութիւնը աւելի գործնական դարձնելու համար բերել էր մարդուս կմախքի նկարը և պարզ կերպով նկարի վրա ցոյց էր տալիս մարդուս մարմնի բոլոր գործարանները և ուղեղը ու նրանց դերը և այսպիսով ծանօթացրեց ունկնդիրներին բոլոր գործարանների հետ։ Դասախօսը ժողովրդին մատչելի լեզուով և բաւականին գեղեցիկ ու ճոխ կերպով բացատրեց զանազան ոգելից խմիչքների և նրանց մէջ պարունակվող սպիրտի չափերի հետ։

Նա նկարագրեց, թէ ալկօհօլը և միւս ըմպելիքները ընդունելով նախ ուր է գնում և ինչպէս ծծվում ու խառնվելով արեան հետ՝ ինչ ազդեցութիւն է թողնում մարդուս կազմուածքի վրա։ Բացի այս, թէ ինչ ազդեցութիւն է ունենում ժառանգականութեան և ամբողջ սերունդի վրա։ Նկարագրեց նոյնպէս, թէ ի՛նչպէս արբեցողի որդիքը, թոռները կամ նոյնիսկ ծոռները տանջվում են զանազան հիւանդութիւններով և յատկապէս հոգեկան հիւանդութիւնով։

Նա ասաց, թէ արբեցողութիւնը ոչ թէ անհատական չարիք է, այլ նոյն իսկ հասարակական, և ցոյց տուեց, թէ ինչպէս արբեցողութիւնից առաջ է գալիս խեղճութիւն, աղքատութիւն, անձնասպանութիւն և այլն։ Մարդիկ արդարանում են, թէ իբր ալկօհօլը ընդունում են զանազան հոգեկան կամ ընտանեկան հոգսերն ու ցաւերը թեթևացնելու համար, բայց դասախօսը ցոյց տուեց փաստերով, որ ընդհակառակը՝ աւելի վնասում են ու բթացնում թէ ուղեղը և թէ այլ գործարանները ու անընդունակ դարձնում։ Նա առաջարկեց բոլորովին թողնել ոգելից ըմպելիքների գործածութիւնը և ցոյց տուեց, թէ Եւրօպայում քանի %-ն է արբեցող և թէ արբեցողութեան դէմ կռւելու անհրաժեշտութիւնը, և նրանք ինչ միջոցների են դիմում կռւելու թէ կրթութիւնով և թէ այդ տեսակ խանութները վաճելով և դրանց տեղ ճաշարաններ և թէյարաններ բաց անելով։

Դասախօսութիւնը իր հետաքրքրութեամբ մեծ բազմութիւն էր գրաւել և դպրոցի դահլիճը չը բաւականանալով՝ վերևի սենեակում ու նախասենեակում էլ էին կանգնել ու շատերը, տեղ չը գտնելու պատճառով, յետ էին գնացել։

Դասախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն թողեց ժողովականների վրա, որոնք և վարձատրեցին դասախօսին բուռն ծափահարութիւններով։

կայում է, որ ես Հ.Առաքելեանի համհարզներիցն եմ։

Որ ես Հ. Առաքելեանի համհարզներից չեմ, այդ գիտեն ամենքը, և որ իմ և Հ. Առաքելեանի դաւանած գաղափարների միջև որոշ պարբերութիւն կայ, այդ էլ գաղտնիք չէ։

Բայց որ «համհարզներն ու մարզված փղերը» այն խմբակի մէջն են գտնվում, որին պատիւ ունի պատկանելու ներկայիս Գ. Արծրունու դրօշակին իր յօբելեանի պատճառով դաւաճանած պ. Լէօն, այդ եւս ակնյայտ ու ամենքին յայտնի մի ճշմարտութիւն է։

Դառնանք նրա սօփեստական բացատրութիւններին։

Պ. Լէօն ասում է, որ պատմաբանները միշտ էլ սխալվում են, և առաջ է բերում բոլորովին անհամոզեցուցիչ մի օրինակ։

Մենք կրկնում ենք, որ ոչ մի պատմաբան իրաւունք չունի սխալվելու, այլապէս այդպիսի գրածները կը դառնան հէքիաթներ, որոնք բերնէ-բերան անցնելով աղաւաղվում են և կորցնում իրանց նախնական կերպարանքը։

Պատմաբանը նախ և առաջ պիտի պրպտի ամեն կողմ, պիտի քննի ոչ միայն գրաւոր, տպագրված դօկումենտները, այլ և ամենահասարակ ձեռագրերը, նամակները և այլն։ Բայց պ. Լէօն այդ չէ արել. վերցրել ու գրել է «պատմութիւն» և գովել պ. Հ. Առաքելեանին այն ժամանակ, երբ դեռ նրա հետ բարեկամ է եղել։ Իսկ երբ յօբելեանի համար անցել է «Մշակի» հակառակորդ բանակը, այն ժամանակն է միայն երեւան եկել «Նոր-Դարի» 1884 թւի կազմած հատորը։

Ասացէք խնդրեմ, պ. Լէօ, դուք երբ ձեռք բերիք այդ հատորը, արդեօք հէնց այն ժամանակ, երբ Հ. Առաքելեանը ձեզ բռնեգատ անուանեց, թէ աւելի կանուխ։—Եթէ աւելի կանուխ, ինչու մինչ այդ չը հրապարակեցիք այդ «նշանաւոր դօկումենտը»։

Պ. Լէօ, թողէք ձեր «հայրական-խրատական» տոնը և դադարեցէք դասատուի դեր կատարելուց, որովհետև դա իմ մէջ միայն ծիծաղ է յարուցանում։ «2×2=4-ի» դասը ձեր գլխին կարդացէք, որովհետև դուք չը գիտէք պատմաբանի համար պահանջվող ամենատարրական պայմաններն իսկ։

Իմ եւ շատերի աչքում դուք ձեր այդօրինակ գլխիվայր յայտնութիւններով խաչքաշեցիք ձեր բոլոր գրական արտադրութիւնների վրա եւ ապացուցիք, որ դուք անաչառ, կօրէկտ եւ անկողմնակալ չէք, այլ անձնական քինախնդրութեամբ եւ կրքերով առաջնորդվող մէկը, որը ոչնչացնում է իր ունեցած համբաւը։

Ձեր այդ ձևի ուրացումներով ու «խոստովանութիւններով» բոլորովին վարկաբեկ էք անում ձեզ, իսկ ընդհակառակը աւելի բարձրացնում, ինչպէս իմ, նոյնպէս եւ շատ շատերի աչքում «Մշակին», Հ. Առաքելեանին, Ա. Քալանթարին և «Մշակի» բոլոր կուսակիցներին, որոնք մի-մի միաւորներ են։ Իսկ դուք...

Ես ձեր համախոհների նման կոյր ու միակողմանի չեմ, որ այսօր, օրը ցերեկով ուրանամ «Մշակի» կատարած ու կատարելիք դերը, այն «Մշակի», որը խոշոր դեր է կատարել հայ ժողովրդի ու ինտելիգենցիայի կուլտուրականացման և առաջադիմութեան գործում։

Ես բաց ճակատով յայտարարում եմ, որ մենք շատ ու շատ գործերում պարտական ենք «Մշակին»։ Այդ կը տեսնեն ամենքը, որոնք կոյր չեն։ Բայց դուք անպիտ ձևով էք բանակռիւ վարում, հետևաբար և չարժէ ձեզ հետ երկար-բարակ խօսել։

Յար. Գասպարեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ինզէլի, 1 փետրվարի

Ամբողջ Պարսկաստանը մի միջոց խաղաղ մնաց և անձկութեամբ սպասում էր Նայիբ-Սալթանէի գալստեան, որը պէտք է տար, ուղղութիւն տար գործերին և սկսէր, այսպէս ասած, կուլտուրական առաջխաղացութիւն։

Ինչպէս նախորդ թղթակցութեանս մէջ էլ յիշել եմ և հէնց ինքը Նայիբ-Սալթանէն էլ շատ խրատել նկատեց, անհատները ոչինչ անել չեն կարող, քանի որ երկիրը անպատրաստ է, մեքենան է փչացած։

Այժմ լսում ենք, որ երկրի այս և այն անկիւնում կրկին սկսվել են անկարգութիւններ, կրկին արիւնհեղութեան ձայներ են լսվում։

Մայրաքաղաքում մինիստր է սպանվում, գաւառում գաւառապետ և շրջաններ կողոպտվում ղանդալու խան-աւազակների ձեռքով և այլն և այլն։

Բոհիմ խանի նմանները կրկին գալով իրանց աւերած շրջանը՝ պատիւներով են ընդունվում այնտեղ. և այս բոլորը ցոյց է տալիս թէ ինչ միջավայր է մեր երկիրը։

Ասում ենք, այս կատարվում է այսօր, դեռ Պարսկաստանի սպասած բարենորոգութիւն մտցնողի՝ Նաիբ-Սալթանէի գործի գլուխ չանցած, դեռ ոչինչ չը սկսած բոլորին։ Եւ նա, Նաիբ-Սալթանէն, շատ խրատել էր, որ ասում էր թէ՝ մի կողմից շինածը միւս կողմից քանդում են մեր առաջաւոր խմբերի ներկայացուցիչները։

Մինիստրական կաբինետը Թէհրանում հրաժարական է տալիս և այսօր դեռ նորը չէ ընտրված։

Թէհրանում յայտնի հարուստ Հաջի-Միրզա-Մահմուդ Ամինին իր տանը գիշերով անյայտ մարդիկ խեղդել են և տարել մօտ 100,000 ր. թէ կանխիկ դրամ և թէ թանգագին քարեղէն։

Նոյն նամակում գրված էր, որ Սպահանի ոստիկանապետը մի քանի զինված մարդու հետ դատաւորին փնտրահարելով՝ թագնվում են ռուսաց հիւպատոսարանում, որը շրջապատված է ժողովրդից. վերջինս պահանջում է յանցագործներին։ Դատաւորը վիրաւորված է վտանգաւոր կերպով։

Այսօր նամակ եմ ստանում Բաշտի իմ մի բարեկամից, որն ի միջի այլոց գրում է. «Այստեղի ժողովուրդը խիստ գրգռված է դատաւորի, օգնականի և քարտուղարի (արտաքին գործերի մինիստրի գործակալ) դէմ, որ այդ երեք պաշտօնական մարմինները իրանց թոյլ գործունէութեամբ, երկրի իրաւունքները ոտնատակ են տալիս և խանգարում կարգ ու կանոն»։ Մի քանի օր առաջ վաճառականները գնացել են անջումամբ և պահանջել յիշեալ պաշտօնեաների հեռացումը։ Անջումանը համոզելով նրանց, յետ է դարձնում, որ այդ մասին գիմեն Թէհրան և երբ կարգադրութիւն չարվի, այն ժամանակ միայն կարելի կը լինի նրանց հեռացնել և ժամանակաւոր փարիններ ընտրել։

Այս և սրանց նման լուրերը ցոյց են տալիս մեզ, որ Պարսկաստանը կրկին կանգնած է մեծ անակնկալների առաջ, որն այս գարնան, որպէս մենք տեսնում ենք, պէտք է արտայայտվի։ Եւ այդ արտայայտութիւնը երկիրը պէտք է տանի դէպի անդունդ, դէպի կործանում։

Պարսկաստանը և իր ժողովուրդը ինքնաւորութիւնից զուրկ, քաղաքականապէս անհասուն և մոլլաների կամ մոլլայականութեան ձեռքի գործիք՝ գնում է դէպի քայքայում, դէպի կազմալուծում։

Այստեղ մարգարէանալ չէ հարկաւոր. առօրեայ փաստերն այդ են ցոյց տալիս մեզ և հետևապէս մենք էլ արձանագրում ենք եղելութիւններ կամ շատ պարզ գալիքներ, որոնց մի մասն անցել և հէնց այսօր էլ կրկնվում է երեկվանը։

Մուջահիդ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ *Թիւրք-գերմանական նախագծերը.*— «Neue Freie Presse» լրագրում տպվեց մանրամասն տեղեկութիւն Թիւրքիայի և Գերմանիայի միջև կատարվող բանակցութիւնների մասին, որ վերաբերում է Բաղդադի երկաթուղագծին։ Համաձայն լրագրի Կ. Պօլսից ստացած տեղեկութիւնների, գերմանական դեսպան բարոն Մարշալ ֆօն-Բիբէրշտէյնը ամեն միջոցի դիմում է, որպէս զի կայացնէ վերջնական պայմանագիր Թիւրքիայի հետ։

Գործը վերաբերում է ոչ միայն 1907 թ. Բաղդադի երկաթուղագծին վերաբերող կօնցէսսիային, այլ և պետական երկաթուղագծերի կազմակերպման սիստէմին, որոնք պիտի կտրեն ու անցնեն Անատօլիայով և Միջագետքով, ըստ որում այս ուղիները պիտի գտնվեն միաժամանակ Թիւրքիայի և Գերմանիայի հսկողութեան ներքոյ։

Ներկայիս բանակցութիւններ են վարվում հետևեալ կարևոր գծերի նկատմամբ. 1) Անգօրայից Սիվաղ, 2) ուղի դէպի Սամսոն և 3) Սիվաղից Երէգլի։

Չորրորդն է՝ վերջնական ուղին Բաղդադի երկաթուղագծի, որը սկսվում է Բասրայից և որը մեծ վէճերի առիթ է ծառայում, սակայն որի վախճանական կէտը դեռ ևս որոշված չէ։

Շատ հաւանական է, որ ընտրված տեղը կը լինի ոչ թէ Կօվէյտը, այլ աւելի հիւսիսային մի կէտ, Բաս-Հալայանի մօտերքում, Պարսից ծոցի ափին։

Ներկայումս Բաղդադի երկաթուղագծի մի մասը, մինչև Հալէպ, արդէն աւարտման վրա է։

Կան միջոցներ նմանապէս կառուցանելու երկրորդ մասը, Էլ-Խալիֆից մինչև Բաղդադ։

Երկրորդ մասի կառուցման համար նիւթը մատակարարվի ոչ թէ Արևմուտքից, ցամաքային ճանապարհներով, այլ Պարսից ծոցից Տիգրիս գետի վրայով կը հասցվի Մուսուլ։

Օսմանեան կառավարութիւնը պիտի իրաւունք տայ Բաղդադի երկաթուղագծի կառուցմանը ընկերութեանը՝ նիւթերի դատարկումն և պահպանումը Պարսից ծոցի ափունքների այլ և այլ տեղերում։

Տեղափոխութեան ժամանակ այս նիւթերը պիտի անցնեն Կօվէյտի վրայով, որի վրա Անգլիան նայում է որպէս բացառապէս իր ազդեցութեանը ենթակայ վայրի վրա, որպիսի հանգամանքը կարող է ծագեցնել լուրջ տարաձայնութիւններ։

✦ *Սավարքարի գործի քննութիւնը.*— Փետրվարի 2-ին Հաագայի միջազգային դատարանում սկսվեց երիտասարդ հնդիկ Սավարքարի գործի քննութիւնը։

Սավարքարը յայտնի է, որպէս ագիտատոր ընդդէմ Հնդկաստանի անգլիական տիրապետութեան։ Սավարքարը ձերբակալվեց Անգլիայում և երբ նրան փոխադրում էին անգլիական «Morea» նաւով Հնդկաստան, դատարանին յանձնելու համար, Մարսէլում նա ինքն իրան գցեց ծովը, լողալով ափ դուրս եկաւ և անհետացաւ։

Նաւի նաւաստիները նոյնպէս նետվեցին ծովը և ֆրանսիական ոստիկանների օգնութեամբ նորից ձերբակալեցին նրան։

Սավարքարը բերվեց անգլիական նաւը, որով և տարվեց Հնդկաստան, ուր նրան դատեցին, դատապարտելով երկարամեայ բանտարկութեան և սեփականութեան յարքունիս գրաւման։

Ֆրանսիական կառավարութիւնը, տեղեկանալով որ Մարսէլի ոստիկանութիւնը գործի էութեանը անտեղեակ լինելով Անգլիայի ձեռքն է տուել քաղաքական յանցաւորի, բողոք յայտնեց և պահանջեց յետ տալ ֆրանսիային Սավարքարին։

Եւ որովհետև Անգլիան մերժեց Ֆրանսիային յանձնել Սավարքարին, ուստի և Ֆրանսիան առաջարկեց Անգլիային գործի քննութիւնը յանձնել Հաագայի միջնորդ դատարանին։ Վերջինս ընդունեց առաջարկը։

Դատարանի կազմի մէջ մտնում են հետևեալ անձինք. Բէլգիայի նախկին մինիստր-նախագահ Բէերնաէրտը, հօլանդական իրաւագէտ Սավօրնին-Լօման, նօրվէգիական իրաւաբան Գրամմ, Ֆրանսիայի արտաքին գործերի մինիստրութեան հաւատարմատար պրօֆ. Լուի Րէնօ և անգլիացի իրաւագէտ լօրդ Համիլտօն Դիզարտ։

Անգլիայի փաստաբանն է՝ Կօլն, իսկ Ֆրանսիայինը՝ պրօֆ. Վէյս։

Սավարքարը խնդրել էր թոյլ տալ ունենալ դատավարութեան ժամանակ իբր իր փաստաբան maître Լօնգէին, բայց դատարանը նրա խնդիրը մերժեց։ Դատարանի առաջին նիստի ժամանակ նախագահող Բէերնաէրտը գովասանական ճառ արտասանեց աշխարհիս երկու մեծ պետութիւնների հասցէին, իրանց վէճը միջազգային դատարանին յանձնելու համար։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Զեմստվոյին բժիշկ Բոմանօվսկին «Пет. Газета»-ի մէջ յայտնում է, որ ինքը նոր բուժիչ միջոց է գտել թոքախտի դէմ, որին հաւանութիւն է տուել յայտնի պրոֆէսոր Սիրոտինինը։ Առաջին մի երկու փորձերը տուել են դրական հետևանքներ։

✦ Շարունակում են նոր փորձեր կատարել քաղցկեղ (ракъ) հիւանդութիւնը բժշկելու վրա։

✦ Այսօր Պետական Դումայի երեկոյեան նիստում կը քննվի բարձր դըպրոցի ղրութեան մասին ուղղված հարցապնդումը։

✦ Սենատը իր բացատրութեամբ պատասխանատու ճանաչեց պարբերական հրատարակութիւնների հրատարակիչներին պաշտօնական հերքումները չը տպագրելու համար։

✦ Քրիստոնէական անուն խլացնող հրէաները սենատի վճռի համաձայն ենթարկվելու են խիստ պատասխանատուութեան։

✦ Բնութեան արհաւիրքների մասին դարձեալ շարունակվում են տեղեկութիւններ ստացվել։

✦ Ուսանողական յուզմունքների մէջ որոշ փոփոխութիւն առ այժմ չէ նըկատվում։

✦ Կուլչինը ռուսաց զօրքերով գրաւելու խնդիրը մէջտեղից վերացվեց։ Նա կարող է առաջին հերթին ընկնել, եթէ Չինաստանը գործով ցոյց չը տայ, թէ պատրաստ է կատարել Ռուսաստանի պահանջները։

✦ Մանջուրիայում ժամուլը սկսել է հակառուսական ագիտացիա։

✦ Հեռաւոր Արևելքում տաքութիւնը կրկնապատկեց ժանտախտի մահացութեան դէպքերը։

✦ Վիէննայից հեռագրում են, որ Ամերիկեան օպերայի մէջ երեք անգամ երգելու համար Կարուզօն ստացաւ 45,000 կրօն։

✦ Լազարեան ճեմարանի ռուս լեզուի և գրականութեան բաժնի ակադեմիկ ընտրվեց ճեմարանի վերատեսուչ Միլլէրը։

✦ Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, թէ իբր Պորտուգալիայում կատարվել են հակասահմանադրական անկարգութիւններ։

✦ Ցէտինիէից հեռագրում են, որ թագաւորը վտանգաւոր կերպով հիւանդացաւ։

✦ Բեռլինից «Р. Слово»-ին հեռագրում են, որ Ֆ. Շալեապինը պայմանագիր կապեց 40 համերգ տալու Եւրոպայում կէս միլիօն մարկ վճարով։

✦ Գաղտնի տեղեկութիւնների համեմատ՝ ամբողջ Ալբանիայում յուզմունքը տարածվում է։ Ալբանացիները զինված են գեղեցիկ կերպով։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.

15 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Իւրեխվում մեռաւ Պետական Դումայի անդամ քահանայ Նիկօնովիչ։

Օրէնսդրական ենթադրութիւնների մասնաժողովը որոշեց Լեհական թագաւորութեան նահանգներից անջատել Լիւբլինի և Սեդլեցկի նահանգների արևելեան մասերը՝ և կազմել նրանցից Խոլմի նահանգը։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Զինուորական հողային խորհուրդը որոշեց ձեռք բերել 5,000 դեսեատին մասնաւոր սեփականութեան հողեր մի միլիօն րուբլով՝ սակաւահող կօզակների համար։

ՎԵՐՆԻ։ Փետրվարի 14-ին ցերեկով զգացվեց սոսկալի երկու հարուած, գիշերը նոյնպէս։ Չիլիկի գետի ակունքի մօտերը պոկվել է մի ամբողջ լեռ և ընկել ջուրը։

ՍԻԶՐԱՆ։ Զեմստվոն գիւղացիների համար բացեց 25,000 րուբլու վարկ գիւղատնտեսական պէտքերի համար։

ՏԱՒՐԻԶ։ Հաղորդակցութիւնը շրջակայ կուրորտների և գիւղերի հետ վերականգնվեց։

ՍՕՖԻԱ։ Բանակցութիւններ են սկսվում աւստրո-ունգարական և բուլղարական պատգամաւորների միջև հիւպատոսական, դատական և յանցաւորներին յանձնելու պայմանագրեր կապելու մասին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

Պետերբուրգ, Մ. Աղեանին.—Յունվարի 27-ին խմբագրութեանս ուղղած ձեր նամակի մէջ դուք, կամենալով արդարացնել ձեր վարմունքը, տալիս էք բացատրութիւններ և վերջացնում էք ձեր նամակն ի միջի այլոց այս տողերով.

«Զասէք թէ անցնելու եմ «Հօրիզօնին» կամ ուրիշ թերթի մօտ։ Բոլորովին ոչ... Որովհետև ամեն տեղ ես գտնում եմ կեղծիք, խառնված շատ չնչին ճշմարտութեան հետ։ Ես զուցէ բոլորովին թողնեմ պուբլիցիստիկան. այդ էլ չը գիտեմ...»

Չը սպասելով որ նոյնիսկ ձեր նամակը հասնի Թիֆլիս մեր ձեռքը, դուք արդէն փետրվարի 2-ին նամակ էք ուղղում «Հօրիզօնի» խմբագրութեան, որի մէջ յունվարի 27-ին նոյնպէս «կեղծիք էիք տեսնում, խառնված շատ չնչին ճշմարտութեան հետ», և իմանալով, որ «Հօրիզօնին» դուր կը գաք, գրում էք ընդդէմ Հ. Առաքելեանի, որ ձեզ դէմ ոչ մէկ տող բան չէ գրել «Մշակում»։ Քանի որ այդպէս էք հասկանում ճշմարտութիւնը, շատ լաւ, ճանապարհը արդէն գտել էք. դիմեցէք «Հօրիզօնին», որ յունվարի 27-ին «կեղծիք» էր, ձեր կարծիքով, իսկ փետրվարի 2-ին՝ ոչ. գրեցէք այնտեղ, որ գոնէ հայ ազգը չը զրկվի ձեզ պէս պուբլիցիստից և, ի սէր Աստուծոյ, մի անբաղդացնէք հայ ազգը, գործ դնելով ձեր սպառնալիքը՝ թողնել պուբլիցիստիկան... Բարի ճանապարհ. անկեղծօրէն մաղթում ենք, որ գտնէք ճշմարտութիւնը միայն «Հօրիզօնում»։ Եթէ «Մշակի» մէջ մի առի թղթակցութիւններ գրելով դարձել էք արդէն այնպիսի պուբլիցիստ, որ «Մշակ», «Հօրիզօն» և այլ հայ թերթերը համարում էք «կեղծիք», իսկ ձեզ միայն ճշմարտախօս, պէտք է ենթադրել, որ մի տարի ևս «Հօրիզօնում» ձեր գրիչը մարզելուց յետոյ՝ կը դառնաք արդէն հայ ազգի նշանաւոր գրող և կը դասվէք «Հօրիզօնի» 40 անմահների շարքում, և ձեր գրչի շնորհիւ «Հօրիզօնի» մէջ այլևս կեղծիք չի լինի, այլ կը թագաւորէ միայն ճշմարտութիւնը, որին ի սրտէ ցանկացող ենք։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ

Առաւօտեան ժամը 10—1

Երեկոյեան ժամը 5—7

Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.

(կ. հ.) 564. 100—83

ԲԺԻՇԿ

Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ականջի, քթի, բկի,

հիւանդութիւններ,

Ընդունել (առաւօտեան 9—1 ժամը;

լութիւնը (երեկոյեան 5—7 ժամը.

Վելեամինօվսկայա փ. № 13, տ. Սէյլանովի, 3-րդ գիմնազիայի կողքին։

(օ. մ.) 1227. 100—46

ՖԻԼԴՇԵՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ

ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ

Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, դեղերի քսումն, դնում է բանկաներ։ Բժշկութիւն ցպամարդի սեռական բուլութեան, անկարողութեան, սերմնահոսութեան եւ եռազախտի, հիմնաւոր բժշկութիւն տրիպէրի (սուսանակ), ցոյց տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և դեղեր՝ գրաւոր կերպով։ (Ուղարկել առնուազն 3 րուբլի)։ Մասսաժ, էլեկտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութիւն։ Չքաւորներին ձրի չորեքշաբթի օրերը։ Ընդունելութիւնը 3—4½ ժամը ամեն օր։ Կարելի է ստանալ իր գրած «Տրիպէրը և նրա բժշկութիւնը» գիրքը, գինը 20 կոպէկ։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Վորօնցովի արձանի մօտ, Семеновская ул. № 9.

(կ. հ.) 160. 50—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ

սրանով յայտարարում է, որ նա փետրվարի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, նշանակել է

աճուրդ բոլոր հիւսնական աշխատանքների համար։ Աճուրդը կը լինի բերանացի, որի ժամանակ կարելի է յայտարարութիւններ տալ փակված ծրարներով։ Կրկնաճուրդը կը նշանակվի երեք օր յետոյ։ Աճուրդին պէտք է ներկայացնել 1,500 ր. գրաւական։ Տեխնիքական պայմանների, պայմանագրի նախագծի և աշխատանքների հետ, ինչպէս նաև մակարդակների հետ ծանօթանալու համար դիմել դպրոցի գիւանատունը, անկիւն Ներսէսօվսկայա և Բարօնսկայա փողոցների, ամեն օր, առ. ժամը 10—2-ը, սկսած փետրվարի 20-ից։

(հ. շ.) 162. 3—1

Բամալեանց Ս.-ի

Նոր գրքոյկը՝ **ԾԵՐԵՐԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐԻՑ.**

Գինն է 20 կոպ.։ Դիմել Թիֆլիսի գրախանութիւններին, ուր վաճառվում են և միւս գրքերը՝ «Մովինար», 25 կ.։ «Շէն Թագաւոր», 25 կ.։ «Երկու ադրբաղեղ», 30 կ.։ «Աստուած աղքատի կերպում», 20 կ.։ «Հէքիաթներ», 30 կ.։ «Երեք ոսկու պատմութիւն», 25 կ.։ «Անմեռ աշխարհ», 8 կ.։ «Ազգային առակներ», 25 կ.։ «Աստուած չը ճանաչող», 10 կ.։ «Գալօ Ափօ», 12 կ.։ «Ժամանակը ոսկի», 40 կ.։ «Սիրտ գրքից», 40 կ.։ «Քաջ Ազատի», 25 կ.։ «Սասունցի Յովնան», 30 կ.։ «Խուլ Խաչիկ», 25 կ.։ «Վարդանանց և Ղևոնդեանց մասին», 30 կ.։ «Երկասիրութիւններ», 50 կ.։

(ու. կ. հ.) 140. 3—3

Լոյս տեսաւ

Հայոց Ազգագ. Ընկ. հրատարակութեամբ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ

XX գիրքը (1910 թ. № 2).

Բովանդակութիւն.—Հայկական մանրանկարներ, Մեսրովբ եպ. Տէր-Մովսիսեանի։ Նոր-Բայազէտի գաւառ Ե. Լալայեանի։ Սասնայ տան եօթը ճիւղ, Վանի գաւառաբարբառով։ Նոր-Նախիջևանի բանահիւսութիւնից Փորքշեանի։ Ալաշկերտի բանաւոր գրականութիւնից Նժդեհեանի։ Ղափանի բանաւոր գրականութիւնից Արքայիկի։ Վասպուրականի ազգագրութիւնը Եր. Լալայեանի։ Վասպուրականի նշանաւոր վանքերը Ե. Լ. Մատենախօսութիւն Տէր-Աւետիսեանի։

20 պատկեր բնագրում և 11 առանձին թերթի վրա։

Գինն է 1 ր. 50 կ.

Բացված է «Ազգագրական Հանդէսի» 1911 թւի 2 գրքի բաժանորդագրութիւնը. բաժանորդագինն է 3 ր., 1910 թ. երկու գրքի հետ 5 ր.։

Դիմել՝ Въ редакцію «Азгагракан Андесъ», Тифлисъ, Веляминовская 14.

(ա.օ.) 157. 6—2

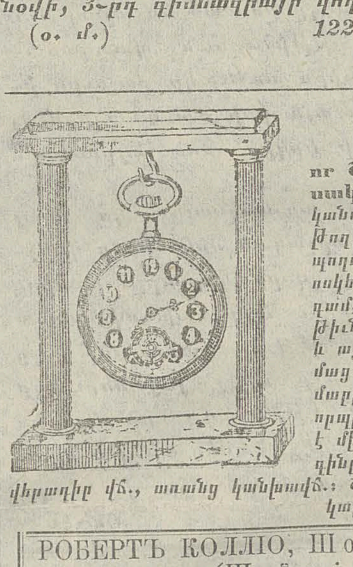

ԱՄԵՆՔԻՆ ՅԱՅՏՆԻ Է,

որ Շվէյցարիան ներկայանում է իբրև գլխաւոր աղբիւր ամեն տեսակ ժամացոյցների ճարտարագիտութեան. հետևաբար՝ խորհուրդ ենք տալիս, ով ցանկանում է ձեռք բերել առաջին ձեռքից, ուղղակի Շվէյցարիայից, ժամացոյցներ, թող բերել տայ միայն մեզանից։ Այդ ժամաց. գրպանի են, շատ շքեղ, կալոյտ պողպատից, ֆանտազի ձևի, միանգամայն տափակ, ոչ հաստ արծաթէ բուրլուց, ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ ցիֆերբլատով, բէմօնտուար, լարումը 40 ժամը մի անգամ, քարերով, անկերային գեղեցիկ մայանիկով (տես նկ.)։ Առանձին ուշադրութիւն է դարձված ժամաց. ուղիղ ընթացքի վրա, որ ստուգված է մինչև րօպէն և այնքան ամուր է, որ ֆաբրիկան դրա համար երաշխաւորում է 5 տարով։ Ժամաց. հետ միասին ուղարկում ենք ֆանտազ. կախարան «Մօդէրն», յղկված մարմարից, բրօնզեայ 2 սիւներով, գեղեցիկ շինուածք՝ յունական ճաշակով (տես նկ.), որպիսի կախարանի վրա՝ պառկելու ժամանակ՝ կախելով ժամացոյցը, ստացվում է մի գեղեցիկ զարդ գրասեղանի կամ տուալէտային սեղանի համար։ Ժամացոյցի գինը՝ կախարանի հետ միասին՝ միայն 4 ր. 25 կ., 2 հատը 8 ր.։ Ուղարկ. ենք վերադիր վճ., առանց կանխավճ.։ Ճանապարհածախքը՝ մաքսի հետ միասին՝ 40 կ., Սիբիր—75 կ.։ Հասցէն, որը կարելի է կտրել և կպցնել ծրարին կամ բացիկին.

РОБЕРТЪ КОЛЛІО, Шодефонъ 140. (Швейцарія)	Robert Colliot, Cheux-de-Fonds (Suisse) rue du Temple Allemand № 17.

Շվէյցարիա ուղարկվելիք նամակներին պիտի կպցնել—փակին 10 կ., իսկ բացիկին 4 կ. մարկա։ Պահանջները գրել ռուսերէն լեզուով։

(հ.) (B. 13344) 155. 3—1

Թիֆլիսի Առևտրական Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

սրանով յայտարարում է պ.պ. բաժնետէրերին, որ № 3 կուպօններով՝ 1910 թ. դիվիդենդը ստանալու համար՝ վճարները կը տրվեն Թիֆլիսի Առևտրական բանկում փետրվարի 16-ից 1911 թւի։

(ա.օ.) 153. 3—2

ԴԵՂԱՀԱՏՆԵՐ

CASCARA MIDY

Ֆրանսիական ժողովրդական միջոց

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՓՈՐԿԱՊՈՒԹԵԱՆ դէմ։

Ընդունելութեան չափը. 2 դեղահատ երեկոները, պառկելուց առաջ։

Cascara Midy-ն (Կասկարա Միդի) չէ առաջացնում որովայնի մէջ ցաւեր, ոչ էլ հևոց և փորլուծութիւն։

Դեղավաճառանոց MIDY, 140, faubourg St, Honorè. Парижъ. Ռուսաստանի գլխաւոր դեղավաճառանոցներում։

(8, 18, 28) (M. 305088) 1050. 0—39

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.